

DF Revy

Fra Kunstakademiets Bibliotek til Danmarks Kunstbibliotek	4
Måling af informationskompetence	7
Personlig videnstyring	11
At måle en elefants snabel	14
Masteruddannelse – fordybelse og refleksion	20
DEFNet – ny tidsskriftservice via deff.dk	25

Danmarks Forskningsbiblioteksforening – DF Revy 27. årgang nr. 3, april 2004

Redaktion

Kirsten Krogh Kruuse (ansvarshavende)
Handelshøjskolens Bibliotek
Fuglesangs Allé 4
8210 Århus V
Tlf. +45 8948 6542
Fax +45 8615 9627
kin@asb.dk

Redaktionsudvalg

Adrian Price
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek
Tlf. 3528 2116
adrian.price@dvjb.kvl.dk

Anne Cathrine Trumpy
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek
Tlf. 3528 2147
act@kvl.dk

Susanne Dalsgaard Krag
Det Teologiske Fakultets Bibliotek
Aarhus Universitet
Tlf. 8942 2315
krag@teologi.au.dk

Abonnement

Årsabonnement for ikke medlemmer 375 DKK
plus porto.

Meddelelser om adresseændring og andet der
vedrører ekspedition af DF-Revy, bedes rettet til:
DF's sekretariat
Hanne Dahl
Statsbiblioteket
Universitetsparken
8000 Århus C
Tlf. 8946 2207
Fax 8946 2220
df@statsbiblioteket.dk

Deadlines

DF Revy nr. 4, 21. april 2004
DF Revy nr. 5, 26. maj 2004
DF Revy nr. 6, 11. august 2004
Manuskripter kan overføres elektronisk som fil
til redaktionens e-mailadresse eller afleveres på
diskette (Word / Word-Perfect)

Annoncer

1/1 side: 3300 kr.
1/2 side: 1800 kr.
Gentagelsesrabat 15%. Ved indrykning i en hel
årgang gives 25% rabat.
Priserne er excl. moms, foto-, layout- og
reproarbejde og evt. farvetillæg.

Alle henvendelser vedrørende annoncer bedes
rettet til redaktionen. (Se adresser ovenfor)

Grafisk design og fotos

Hreinn Gudlaugsson

Tryk

Kongsvang Bogtrykkeri A/S
Oplag: 1100
ISSN 0106-0503

4

**Fra Kunstakademiets Bibliotek
til Danmarks Kunstbibliotek**
Af Patrick Kragelund

7

Måling af informationskompetence
Af Niels Ole Pors

11

Personlig videnstyring
Af Trine Schreiber og Karen Harbo

14

At måle en elefants snabel
Af Mette Bechmann og Mai Aggerbeck

17

DF
Revy Debat

Svar på tiltale
Af Michael Cotta-Schønberg

20

Masteruddannelse – fordybelse og refleksion
Af Bodil Christensen

23

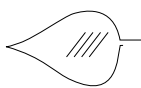
DF
Revy Debat

Nationalbibliografi og netpublikationer
Af Kirsten Waneck

24

**Tidligere overbibliotekar ved Risø Bibliotek
Eva Pedersen 1922 – 2004, Nekrolog**
Af Birgit Pedersen

25

DEFNet – ny tidsskriftservice via deff.dk
Af Anette Schneider

Fra Baglinjen

**Det Danske Center for Internationale Studier
og Menneskerettigheder (DCISM) har åbnet
nyt bibliotek på Christianshavn**
Svend Erik Lindberg-Hansen

Fra Redaktionen

Flere danske forskningsbiblioteker har i de senere år fået nye rammer, og også i år kan vi glæde os over to nyskabelser inden for vores verden. Kunstakademiets Bibliotek har siden sidste forår været under en gennemgribende ombygning og kan snart slå dørene op for publikum under det nye navn Danmarks Kunstbibliotek. Kunstbiblioteket har en lang historie bag sig og fejrer sammen med Kunstakademiet sit 250 års jubilæum den 31. marts. Overbibliotekar Patrick Kragelund fortæller inde i bladet om biblioteket og ombygningen, der fører lokalerne tilbage til deres oprindelige arkitektoniske kvaliteter kombineret med moderne faciliteter.

Et andet stort bibliotek har ligeledes set dagens lys. Det drejer sig om Det Danske Center for Internationale Studier og Menneskerettigheder (DCISM), som på baggrund af fire tidligere selvstændige biblioteker nu har åbnet et nyt bibliotek på Christianshavn. Åbningen af DCISM-biblioteket betyder blandt andet, at samlinger, som før var lukkede for offentligheden, nu bliver tilgængelige for alle. Læs mere om det nye bibliotek på Baglinjen.

DF Revys spalter rummer ofte indlæg og referater fra konferencer. Det er også tilfældet denne gang. Mange ser deltagelse i konferencer og temadage som en slags efteruddannelse, hvor man på kort tid kan få opdateret sin viden og få skabt kontakt til et godt netværk. Vil man fordybe sig yderligere, er de nye masteruddannelser en mulighed. Danmarks Biblioteksskole er en af udbyderne på dette felt, og informationsmedarbejder Bodil Christensen har talt med nogle af deltagerne i skolens masteruddannelse og videregiver deres erfaringer i et interview inde i bladet. Biblioteksskolen er endvidere på vej med nye moduler i masteruddannelsen, som måske kunne friste nogle af DF Revys læsere.

Fra Kunstakademiets Bibliotek til Danmarks Kunstbibliotek

Af Patrick Kragelund

Besøgende på Charlottenborg mødes for tiden af et stort byggepladsskilt i gården foran Udstillingsbygningen. »Kunstakademiets Bibliotek bygger om – og genåbner i foråret 2004 som Danmarks Kunstbibliotek«. Mange har sikkert spurgt sig, hvad der egentlig foregår inde bag plankeværket.

Patrick Kragelund
Overbibliotekar
Danmarks Kunstbibliotek
pkr.kab@kb.dk

Her derfor i korthed om projektet, som Kulturministeriet støtter med 11,4 mill. kr. Det hele står færdigt i foråret 2004, hvor Kunstakademiet – og også Biblioteket – fejrer sit 250 års jubilæum.

Til åbningsdagen vil bibliotekslokalerne i sydføljen af Albert Jensens og Ferdinand Meldahls Udstillingsbygning fra 1883 på én gang fremstå som fornyede og genskabte; den store renæssanceinspirerede indgangshal med det farvede klinkegulv og det karakteristiske dobbelte triumfbue-motiv er ført tilbage til sin oprindelige skikkelse, men nu som en ny og tidssvarende ramme om Bibliotekets udlån og kompaktmagasin, katalogsal og videncenter.

Fra den rekonstruerede indgangshal genåbnes hovedportalen ind til læsesalen – vistnok det ældste danske biblioteksrum, der fortsat benyttes af den institution, til hvilken det blev bygget. En særbevilling har sikret, at der nu også er sikret handicap-adgang. Læsesalen, der ikke berøres af ombygningen, vil ved en nænsom om-møblering blive ført tilbage til sin smukke, oprindelige skikkelse, med galleri og støbejernssøjler, præcis som det i 1800-tallet var moderne at indrette en læsesal.

Med denne ombygning – som forestås af de kongelige bygningsinspektører Fogh og Følner, og som der forhåbentlig kan blive lejlighed til at præsentere nøjere, når dørene genåbnes for lånerne – sættes der et foreløbigt punktum for en lang og gennemgribende fornyelsesproces af Biblioteket og dets betjening af offentligheden.

Danmarks Kunstbibliotek. Et kig ned gennem den genskabte centralhal. I baggrunden opstilles udlånsranken, i forgrunden pulte til litteratursøgning og bestilling.
Foto Jørgen Strüwing

*Danmarks Kunstbibliotek.
Centralhallen inden renoveringen.*

Online kataloger

Bøger og tidsskrifter (accessionen fra 1754 til i dag)
Arkitekturtegninger (ca. 300.000 tegninger)
Kunsthistorisk Billedarkiv (fotos, småtryk, kataloger)

Online bibliografi

Dansk billedkunst og arkitektur
(ca. 48.000 henvisninger til litteratur udgivet fra 1933 til i dag)

Online kunstnerleksika

Weilbach Dansk Kunstnerleksikon (4. udg.)
The Grove Dictionary of Art (via www.arkade.dk)

” Hvad der gemmer sig i denne bogsamling, er stimuli for den nationale forskning, som ingen forud ville have gættet fandtes i Norden.”

Danmarks Kunstbibliotek

Biblioteket genåbner som nævnt under nyt navn, for det er ikke kun i det ydre, at det vil fremstå som totalt forvandlet. Det nye navn betyder ikke, at Biblioteket fremover vil være mindre for Kunstakademiet, men er vigtigt signal om, at det nu også er blevet langt mere for mange andre.

Siden Biblioteket i 1996 fik status som selvstændig statsinstitution med den hovedopgave at fungere som det centrale danske forskningsbibliotek for arkitektur, billedkunst og kunsthistorie, er der også på de indre linier sket en gennemgribende fornyelse. Og dét på snart sagt alle arbejdsområder. Der blev for alvor sat fart i denne udvikling, da Biblioteket i 1999 fik økonomisk støtte til en langsigtet strategiplan af Kulturministeriet.

Der var to områder, som i 1999 nærmest råbte på resolut indgriben. For det første havde bevillingsforhold medført, at institutionen tyngedes af et, i it-tidsalderen næsten fatalt, teknologisk efterslæb på godt ti til femten år. Huset havde intet netværk og manglede en samlet online strategi, og lånerne ingen mulighed for elektronisk bestilling. Hertil kom nogle til dels håbløse magasinforhold og samlinger, der for længst havde sprængt alle rammer.

Hvad har Biblioteket så, i de mellemliggende godt fem år, fået gennemført? Med støtte i de nævnte bevillinger og gennem en række »alle mand af hus« kam-

pagner er det på få år lykkedes at udbedre de nævnte mangler. Magasinerne er blevet samlet på én adresse, og samlingerne nyopstillet og revideret. Samtidig har overtagelsen af nye lokaler til Samlingen af Arkitekturtegninger og Kunsthistorisk Billedarkiv afgørende forbedret lokalesituationen, om hvilket mere nedenfor.

Men her først om betjeningen af lånerne i og uden for København: Fra 2003 kan Nordens ældste og største kunstbibliotek tilbyde alle låner direkte internet adgang til hele bog- og tidsskriftsbestanden anskaffet mellem 1754 og i dag (stigningskurven for denne elektroniske betjening går fra cirka ti procent i 1999 til hundrede i 2003). Hvad der gemmer sig i denne bogsamling, er stimuli for den nationale forskning, som ingen forud ville have gættet fandtes i Norden.

Denne indsats understøttes af, at man fra januar 2002 kvit og frit kan konsultere den nationale kunst- og arkitekturbibliografi via internettet. Bedre end mange ord er det selv at klikke ind på www.kunstabib.dk, men kort fortalt er denne bibliografi, som

Biblioteket siden 1930'erne har udarbejdet, et enestående arbejdsredskab for alle med interesse f.eks. for dansk arkitektur.

Hele denne datamængde med cirka 48.000 henvisninger til relevant litteratur om danske billedkunstnere, arkitekter og bygninger udgivet mellem 1933 og i dag kan nu konsulteres samlet og direkte online.

Her er der svar på spørgsmål som: Hvad er der skrevet om den arkitekt? Eller om den bygning? Hvor finder man noget om den maler eller -isme? Ikke kun fra for mange år siden, men udgivet inden for det sidste år? Den nye service tilgodeser både det aktuelle og det historiske, for mens Bibliografien løbende ajourføres, arbejdes der samtidig på at udvide den bagud, således at den nuværende online-version allerede sidst i 2004 i princippet vil rumme al relevant litteratur om disse emner, fra midten af 1600-tallet til i dag.

Det hele er sket ud fra devisen, at et nationalt forskningsbibliotek skal gøre det lettere for brugerne (forskere, arkitekter, studenter, museumsfolk og kunstinteresserede over hele landet) at drage nytte af statens samlinger.

Strategien har båret frugt. Stagnerende og faldende udlånskurver er markant blevet vendt. Mellem 1999 og slut 2003 er det nationale udlån mere end firedoblet. I det direkte udlån er der med introduktionen af ny teknik fra 2001 og 2002 sket en stigning

»Det nye navn betyder ikke, at Biblioteket fremover vil være mindre for Kunstakademiet, men er vigtigt signal om, at det nu også er blevet langt mere for mange andre.«

på mere end 43 procent, og fra 2002 og 2003 mere end 82 procent (!). Kurven vil i de kommende år uden tvivl fortsat stige, indtil den finder sit nye, naturlige leje.

Samlingen af Arkitekturtegninger

Samlinger vokser. Resultatet er uundgåeligt vokseværk. Og mens bøger kan hentes fra fjernmagasin fra dag til dag, fungerer en studiesamling bedst, hvis der fra studiesalen er umiddelbar adgang til f.eks. tegningerne.

Det var derfor lykkeligt, at Biblioteket i 2001 fik mulighed for at overtage de cirka 600 kvadratmeter lokaler på Charlottenborgs hovedetage, som med Arkitektskolens udflytning til Holmen blev ledige. Med de nye lokaler fik Samlingen både studiesal, kontorer, udstillingsrum og nærmagasin.

De historiske rum harmonerer fint med samlingens karakter (kom selv og se, sådan som folk i hundredvis har gjort det på Bibliotekets »Kulturnetter« i 2002 og 2003). Indgangen sker ad den Italienske Trappe, der som et af Danmarks ældste monumentale trapperum i sig selv er et arkitekturhistorisk monument. Studiesalen er placeret i at af slottets få bevarede barokrum, og set i det lange perspektiv er det tankevækkende, at de rum, der tjente Eigtved og Harsdorff til embedsbolig, nu danner rammen om studiet af dansk arkitekturhistorie.

Forskning og formidling

Danmarks Kunstbibliotek er en såkaldt ABM (arkiv-bibliotek-museums-) institution, med egne forskningsopgaver, både i den almindelige arkitektur- og kunsthisto-

rie og i dets egne og Akademiets samlinger. 250-års jubilæet i 2004 har i de senere år naturligt sat sin egen dagsorden, og til jubilæumsværket *Kunstakademiet 1754-2004*, som udkommer på Arkitektens Forlag den 31. marts 2004, har Biblioteket bidraget med tre selvstændige afsnit plus den ene af de to hovedredaktører. Herudover har Biblioteket haft et forskningsprojekt tilknyttet, der sigter på udgivelsen af et ræsonneret katalog over Akademiets kunstsamlinger. Men om alt dette kan der læses mere i Bibliotekets forskningsrapporter.

For forskningsmiljøet er det glædeligt, at der i jubilæumsåret kan besættes et ph.d.-stipendium i arkitekturhistorie. Det sker i samarbejde med Aarhus Universitet. Til Samlingen af Arkitekturtegninger har der endvidere siden 1999 været tilknyttet en række projekter, som nu står for at skulle publiceres: nævnes kan et katalog over billedhuggeren Johannes Wiedewelts romerske tegninger, som udgives af Selskabet for Danske Mindesmærker, samt monografier om arkitekterne H.P. Storck, Kaare Klint (der udkommer 2004) og Frits Schlegel (der udkommer på Arkitektens Forlag foråret 2004).

Til »Gavn for ... Konsternes Dyrkere i Danmark«

Men tilbage til samlingerne: I 2003 flyttede Bibliotekets anden store studiesamling, nemlig Kunsthistorisk Billedarkiv, også over gården, til lokaler lige under Arkitekturtegningerne. Her har den selvejende institution Weilbachs Arkiv nu ligeledes fået lokaler, således at landets største studiesamlinger om dansk billedkunst

og arkitektur nu kan besøges på samme adresse, dør om dør med Biblioteket. Også disse lokaler er rige på historie (en tid var de for eksempel køkken og soveværelse for guldaldermaleren Eckersberg), men der er intet tilbageskuende i den strategi, som er lagt for samlingernes fremtidige formidling.

Hvad der under ombygningen har optaget en række medarbejdere stærkt, er således den storstilede, samlede digitalisering af kortkataloget i Samlingen af Arkitekturtegninger. Projektet, der nu gør det muligt at udvælge tegninger til gennemsyn i Samlingens studiesal, åbner op for spændende perspektiver inden for formidling, forskning og registrering af de godt 300.000 tegninger.

En tilsvarende proces har åbnet op for online adgang til Billedarkivets samlinger – og hvis nogen har brug for hurtigt at skaffe sig data om en ældre eller nyere dansk billedkunstner eller arkitekt, kan de altid begynde med på skærmen at slå op i den digitaliserede udgave af Weilbachs Kunstnerleksikon, enten via Bibliotekets hjemmeside, www.kunstabib.dk eller via de danske kunstbibliotekers fælles elektroniske fagportal, arkade.dk.

Det er med sådanne fremadvendte, åbne og tværgående projekter, der i tilgift til den gamle brugerkreds giver alle over hele Danmark adgang til samlingerne, at Biblioteket lever op til det, som alle dage har været dets formål, nemlig at være »til Gavn for ... Konsternes Dyrkere i Danmark« – (sådan definerede Akademiets præses, prins Christian – senere Christian VIII, Bibliotekets opgave, da han med købet af maleren Nicolai Abildgaards bogsamling i 1810 næsten tidoblede dets samlinger).

Måling af informationskompetence

Af Niels Ole Pors

DF's Forum for Brugeruddannelse holdt i januar en temadag om informationskompetence. Lektor Niels Ole Pors fra Danmarks Biblioteksskole var en af oplægsholderne, og i artiklen nedenfor kommer han ind på begrebet informationskompetence og metoder til måling af denne kompetence.

Niels Ole Pors

Lektor
Institut for biblioteksudvikling
Danmarks biblioteksskole
nop@db.dk

Indledning

Jeg takker for opfordringen til at skrive en artikel om måling af informationskompetence på basis af mit oplæg i Odense den 20. januar 2004. Artiklen følger i hovedtræk oplæggets struktur, men indeholder flere nuancer end et mundtligt oplæg, der var tænkt provokerende, kunne gøre.

Informationskompetence er et forholdsvis nyt begreb byggende på det engelsk-amerikanske information literacy, og det indskrives sig smukt i det arsenal af nye begreber, vi har fået til rådighed for at begribe, analysere og vurdere de forskellige virkeligheder, vi indgår i. Begrebet knytter sig tæt til nyere begreber som kompetencer af forskellig art, ansvar for egen læring, læring, læremiljøer, praksis- og diskursfællesskaber og så videre.

Man kan jo altid gøre sig lystig over denne flora af nye begreber, der i hvert fald til dels dækker emner og aktiviteter, der har været velkendte i årtier. Men det er dog ikke sådan, at kompetence er nøjagtigt det samme som kvalifikationer. Læring er heller ikke det samme som uddannelse, på samme måde som et praksisfællesskab er noget lidt andet end arbejdsfællesskaber.

Informationskompetence er også noget lidt andet end brugerundervisning, biblioteksorientering eller lignende.

Nye begreber er i hvert fald i nogen udstrækning udtryk for, at man anskuer virkeligheden anderledes. Perspektiver væg-

tes forskelligt i forhold til tidligere. Fokus er flyttet og indgår oftest i en ny kontekst. Nye begreber er med til at italesætte virkeligheden eller med en parafrase hentet fra Hatch (1997), der refererer Geertz for at have udtalt, at vi er spundet ind i et net af betydninger, vi selv har skabt.

Informationskompetence (Webber & Johnston, 2000) defineres lidt forskelligt, men det handler om, at personer kan finde, vurdere, anvende og syntetisere viden.

Der kan anlægges forskellige perspektiver og dimensioner (Hernon & Dugan, 2002), alt efter hvor omfattende en definition man måtte ønske. Informationskompetence er naturligvis også kontekstafhængig, det vil sige, at informationskompetencens konkrete indhold ikke er det samme i en formaliseret læringssituation som i andre måske mere handlingsorienterede arbejds-situationer. Det forhindrer ikke at kompetencen kan betragtes som en metakompetence, hvilket vel er det samme som at sige, at den har generiske træk.

Der er mange forklaringer på, at bibliotekarer og andre informationsspecialister i stigende grad er begyndt at interessere sig for informationskompetence. På den ene side er det en naturlig videreudvikling af aktiviteter som biblioteksorientering og brugerundervisning, der har fundet sted gennem mange år. På den anden side er der tale om en respons på både den informations-teknologiske udvikling og på den megen fokusering på læringsmiljøer, selvstændig læring

og ideerne om livslang læring, herunder begreberne at lære at lære. Der er naturligvis også kraftige legitimeringsmæssige elementer i det. Der er tale om et område, hvor man virkelig har mulighed for at synliggøre sine kompetencer og ydelser i forhold til en moderinstitution eller i forhold til et lokalt politisk system.

Men hvorfor måle det?

Der er efterhånden en forholdsvis omfattende litteratur, der relaterer sig til evaluering af informationskompetence-undervisning (Johnston, B. & Webber, S., 2004). Der knytter sig flere spørgsmål til evaluering af informationskompetence. Et af de helt centrale spørgsmål er naturligvis, hvad undervisning i informationskompetence bidrager med i forhold til den studerendes læring. Dette niveau er nærmest individuelt. Et andet meget centralt spørgsmål er, hvad undervisning i informationskompetence betyder for biblioteket, der udbyder denne undervisning – enten alene eller i partnerskab. Dette er det organisatoriske niveau, og det er vigtigt i forhold til strategiske mål, relationer til omverdenen, økonomi og så videre. Begge typer mål er utvivlsomt vigtige, hvis man ønsker at undersøge effekten af den undervisning, man bedriver inden for informationskompetenceområdet. Evalueringer og målinger foretages blandt andet, fordi man ønsker at undersøge kvaliteten af de ydelser, man leverer, herunder om der er noget, der kan gøres bedre og billigere, og om det har den tilstrækkelige gennemslagskraft, og om brugerne er

tilfredse med det. I denne sammenhæng er det værd at være opmærksom på en mulig konsekvens af målinger og evalueringer. Man plejer at rette opmærksomheden mod det, der måles. Derfor er det generelt vigtigt, at der måles de fænomener, der er vigtige i forhold til målsætningen, og som har betydning for brugerne.

Konteksten for måling af informationskompetence

Forholdet mellem biblioteket og moderinstitutionen er meget vigtig at have på plads, når der tales om undervisning i informationskompetence og mulighederne for at gennemføre den på en fornuftig måde.

Relationen kan være meget forskellig. I den ene yderpol kan den være præget af fjendtlighed, der er enten gensidig eller ensidig. Relationen kan være præget af gensidig eller ensidig ligeegyldighed, hvor de to systemer fungerer parallelt, næsten uden indbyrdes kontakt. Relationen kan også være præget af en vis civiliseret sympati – igen gensidig eller ensidig – uden at det dog udmønter sig i meget andet end pæne ord. Bedre er det dog, hvis relationen er præget af både sympati og vilje til samarbejde. Hvis det er et gensidigt forhold, tegner situationen for undervisning i informationskompetence sig nogenlunde lyst. Det bedste er naturligvis, hvis relationen er præget af en oprigtig og gensidig forståelse og vilje til samarbejde. Denne situation kan næsten være præget af partnerskabslignende tilstande, hvor den gensidige nødvendighed og nytte erkendes og realiseres.

Undervisning i informationskompetence vil næppe have den store succes, hvis der ikke etableres et velfungerende samarbejde, som begge institutioner – samt naturligvis de studerende – finder, at de har fordel af. Denne ramme er formentlig meget vigtig at få afdækket, også i forhold til hele planlægningen og tilrettelæggelsen af en eventuel informationskompetenceundervisning.

Den nedenstående ikke helt ukomplicerede model angiver forskellige perspektiver på målinger af informationskompetence. Det er tydeligt, at der er tale om både et organisatorisk niveau, som indlejrer undervisningen i informationskompetence og et individuelt niveau, hvor det er den eller de studerende, der er i centrum. Modellen er heuristisk, og den kan også anvendes til at identificere måleområder, hvor det individuelle og det organisatoriske mødes.

Om målinger

Det er altid meget vanskeligt at foretage målinger af begreber, der enten er bredt definerede eller som har mange dimensioner. Et eksempel på dette kan være målinger af det lidt brede begreb undervisningskvalitet, der jo indeholder mange dimensioner. Det kan måles gennem det traditionelle eksamenssystem, hvor den enkelte studerendes karakter i de forskellige forløb angiveligt fortæller noget om bredden og dybden af vedkommendes læring. En anden måde at måle på er at undersøge de studerendes angivelse af tilfredshed med undervisningens forskellige dimensioner, herunder deres angivelser af et oplevet udbytte.

” Man kan være interesseret i at få viden om, i hvilken udstrækning de studerendes præstationer forbedres gennem deres kontakt med biblioteket ”

Denne type målinger er der foretaget mange af. På Danmarks Biblioteksskole er de også foretaget på basis af både undersøgelser af eksamener og de studerendes evalueringer af undervisningen.

I en artikel (Pors, 2001) blev nogle af resultaterne præsenteret, og der kom da nogle overraskende resultater frem. Der peges på nogle få her. Hvis vi først ser på, hvad der har betydning for karakteren, den enkelte studerende modtager, er det åbenbart, at selve eksamensformen spiller en stor rolle, på samme måde som den konkrete sammensætning af lærer og censor også influerer på resultatet, fordi de har en forskellig tilbøjelighed til at ligge lavt eller højt på skalaen. Der synes ligeledes at være en forskel i gennemsnitskarakterer afhængigt af, hvilket fagligt område, der er tale om.

De studerendes oplevelse af et udbytte af undervisningen, herunder tilfredsheden med den, afhænger især af læreren som person og den studerendes vurdering af egen arbejdsindsats. Absolut mindre indflydelsesrig er fænomener som målsætninger, lokale forhold, undervisnings-

materialer og lignende. Der er en kraftig korrelation mellem vurderingen af læreren og de øvrige forhold.

Det mest interessante resultat var dog, at der på et aggregeret niveau (det enkelte hold) ikke syntes at være nogen særlig markant sammenhæng mellem de studerendes oplevelse af et udbytte og den karakter, de fik. Det er for så vidt interessant, fordi dette eksempel viser målinger af forskellige dimensioner af det fænomen, vi kan kalde undervisningskvalitet. Der er altså tale om et validitetsproblem, hvor det nok ikke er krystalklart, hvad det egentlig er, der måles.

Bortset fra, at ovenstående kan være interessant i sig selv, er det medtaget her, fordi det faktisk rejser nogle overordentligt vigtige problemer i forhold til måling af blandt andet informationskompetence.

Hvad kan man måle?

Vi starter med at se på målinger af det individuelle niveau. Her skal vi altså undersøge effekten af informationskompetenceundervisning i forhold til ændringer i kognition, adfærd og holdninger.

De nøjagtige spørgsmål, man stiller, og valget af dataindsamlingsmetode hænger naturligvis meget tæt sammen. I de efterfølgende ræsonnementer har jeg taget udgangspunkt i det meget simple spørgsmål, der vedrører effekter af undervisning i informationskompetence. Altså spørgsmålet, om det nytter noget, og om det gavner i en eller anden forstand.

Hovedspørgsmålene, vi ønsker besvaret, kan således præciseres til blandt andet følgende:

Man kan være interesseret i at få viden om, i hvilken udstrækning de studerendes præstationer forbedres gennem deres kontakt med biblioteket. Et andet vigtigt hovedspørgsmål kunne være, i hvilken udstrækning et biblioteks initiativer inden for informationskompetence forbedrer samarbejdet med institutionens lærere, således at de er mere tilbøjelige til at inddrage biblioteks-forhold i deres undervisning. Disse brede spørgsmål kan uden videre præciseres og gøres mere målbare.

Informationskompetencens dimensioner er blandt andet kognition, hvor man kan se på, i hvilken udstrækning, der sker ændringer i de studerendes videnstruktur, analytiske færdigheder og holdninger

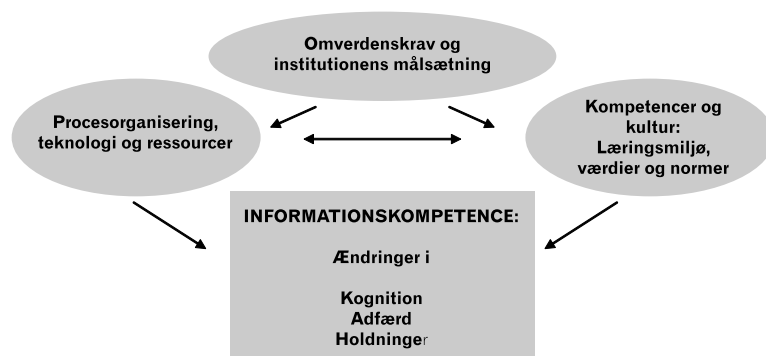
samt i deres analytiske kompetencer som en – i det mindste delvis – følge af deres deltagelse i bibliotekets undervisning. En anden dimension vedrører adfærd, hvor måske især de studerendes søgeadfærd er vigtig. Ligeledes er det vigtigt at se på, hvorledes studerende analyserer og vurderer informationsressourcer. Den tredje dimension vedrører det affektive område, hvor det i højere grad er tilfredshed, oplevelser af nytte samt holdninger, der er afgørende.

Det er jo nogle komplicerede forhold at foretage målinger indenfor. Og det siger næsten sig selv, at der med fordel kan anvendes forskellige metoder til at få svar på de forskellige spørgsmål.

Den klassiske metode vil være eksperimentet, der i denne sammenhæng primært vil gå ud på at sammenligne en gruppe, der har modtaget undervisning i informationskompetence med en anden gruppe, der ligner den på alle afgørende punkter med undtagelse af det ene meget vigtige, nemlig at denne gruppe ikke har modtaget tilsvarende undervisning i informationskompetence.

Hvis man ønsker at undersøge effekten af informationskompetence i forhold til et eksperiment, har man muligheden for at vurdere effekten i forhold til både det kognitive, det færdighedsmæssige og det holdningsmæssige niveau. Eksperimentet vil være et såkaldt kvasi-eksperiment, fordi det ikke foregår i et laboratorium, og fordi der ikke er kontrol over alle de variable, der kan influere udfaldet. I virkeligheden kan man blot anvende nogle af eksperimentets grundtanker, som typisk vil være en sammenligning af en situation før undervisning i informationskompetence og en situation efter, hvor der ses på nogle af de ændringer, der med rimelighed kan tilskrives undervisningen i informationskompetence. En anden grundtanke er endvidere, at vi ikke kun skal se på situationer før og efter, men også på tværs og undersøge en gruppe, som på afgørende punkter ligner den anden gruppe. Sammenligningsgruppen skal i det givne tilfælde ikke have været udsat for undervisning i informationskompetence.

Hvis man holder sig til grundtankerne i dette, er der intet til hindring for, at der kan anvendes en mangfoldighed af dataindsamlingsmetoder – afhængigt af de præcise spørgsmål, man ønsker besvaret. Grundtanken bag eksperimentet er under alle omstændigheder et fornuftigt udgangspunkt for evalueringer.

Figur 1. Konteksten for måling af informationskompetence

Metoder

De metoder, der kan tages i anvendelse til at måle effekter af informationskompetenceundervisning, er mangfoldige, og de er næsten alle trukket ud af det traditionelle samfundsvidenskabelige arsenal. De er altså overordentligt velbeskrevne i metodelitteraturen.

Hypptigt anvendte metoder til undersøgelser af informationskompetence er:

- Porteføljen eller portfolio
- Forskellige viden- og færdighedstests
- Spørgeskemaer
- Observationer af søgeadfærd
- Interview
- Udgangsinterviews eller exit interview
- Fokusgruppeinterview
- Selvvurderinger
- Analyser af studenteropgaver
- Eksterne evaluatore
- Højtækningsprotokoller
- Citationsanalyser

Der er naturligvis ikke her plads til at gennemgå de enkelte metoder, men der kan dog knyttes et par enkelte kommentarer til de knap så velkendte dataindsamlingsmetoder. Portefølje er nok den i dansk sammenhæng dårligst kendte metode. I princippet er en portefølje en datafil, der følger den studerende, og som indeholder vedkommendes arbejde herunder lærerevalueringer og selvevalueringer. Den anvendes normalt som en integreret del af et undervisningsforløb og kan i en række tilfælde være forudsætningen for, at den studerende får lov til at indstille sig til eksamen.

Analyser af studenteropgaver kan foregå på forskellig måde. En god måde vil naturligvis være, at de studerendes informationsproces indgår som en integreret del af opgaven. Ellers kan analysen bestå i gennemgange og vurderinger af de referencer, der anvendes, herunder en vurdering af kvalitet og relevans. Citationsanalyser kan være en variant heraf

En højtækningsprotokol har en mere formaliseret ramme, hvor man beder de studerende tale højt om, hvad de gør, og hvorfor de gør det. Det foregår på samme tid, som handlingen udføres og giver altså nogen information og de studerendes ræsonnementer i forhold til søgning af informationsressourcer og også viden om deres faktiske søgeadfærd.

Forskellige test kan være alt fra en mindre eksamen efter et forløb i informationskompetence til en mere systematisk gennemgang af opgaveløsning undervejs. Der kan være mindre opgaver orienteret mod viden – for eksempel om søgemaskiner og deres relative fordele og ulemper. Der kan sagtens være opgaver eller testspørgsmål vedrørende færdigheder, for eksempel opgaver, hvor man anmoder de studerende om at vurdere kvaliteten af forskellige informationsressourcer. Det er en forholdsvis simpel metode, der nemt kan anvendes til at måle forskelle mellem studerende, der har modtaget undervisning i informationskompetence og studerende, der ikke har modtaget den.

De studerendes holdninger til arbejdet med informationsressourcer som en integreret del af et studium kan også foretages på flere måder.

Der er generelt en mangfoldighed af metoder, der kan anvendes til måling af informationskompetence. En række af dem er gennemgået i Hernon & Dugan (2002). Hvis man ønsker at se en række eksempler på evalueringer, er der hjælp at hente på følgende web-side: www.evaluated.uce.ac.uk

Denne side indeholder en række værktøjer, der kan give inspiration. Rammen er lidt bredere end den rene evaluering af informationskompetence, men siden kan formentlig give inspiration til, hvorledes man kan opbygge en side med gode evalueringsværktøjer.

Målinger af den organisatoriske kontekst

I det foregående har vi især beskæftiget os med målinger af effekten af informationskompetence-undervisning for den enkelte. Interessen kan dog også være rettet mod den organisatoriske sammenhæng, jvf. figur 1. Her er det næppe nødvendigt at gøre meget andet end at identificere fornuftige indikatorer, der kan sammenlignes over tid, og som også kan give et indtryk af, i hvilken udstrækning relationerne til moderinstitutionen ændres.

Et videnregnskab synes at være velegnet hertil. Selvom der findes forskellige modeller for, hvorledes et videnregnskab skal udformes, er de dog alle fokuserede på fænomener som kompetence og viden, fornyelse, samarbejdsrelationer både udadtil og internt, hvorfor det synes tilstrækkeligt at få identificeret nogle af de indikatorer, der kan anvendes (Sveiby, 1997; Bukh et al, 2001).

I den organisatoriske kontekst er der i forhold til figur 1 især tre emneområder, der forekommer relevante. Det første er relationen til moderinstitutionen. Det andet er bibliotekets ressourcer, teknologi og hele infrastrukturen for læring. Det tredje er de interne forhold vedrørende organisationskultur og kompetencer.

Eksempler på simple indikatorer, der kan sige noget om relationen til moderinstitutionen, kan være følgende:

- Antal møder med undervisere på moderinstitutionen
- Andel af de afholdte kurser på moderinstitutionen, hvor der er samarbejde med biblioteket
- Antal kurser, hvortil biblioteket arbejder websider med informationsressourcer
- Andel af moderinstitutionens studerende, som har modtaget undervisning af biblioteket
- Antal introduktioner og informationsmøder med lærere
- Antal forløb, hvor der er et direkte undervisningsmæssigt samarbejde med læreren, dvs. kurserne planlægges i delvist samarbejde med biblioteket med henblik på total integration af informationskompetenceundervisning

Det er også muligt at give eksempler på indikatorer, der giver nogen information om bibliotekets ressourcer og teknologi i forbindelse med læringsmiljøet.

Indikatorer til måling af teknologi og ressourcer

- Antal publikums pc'er
- Antal undervisningslokaler eller studiepladser
- Udskiftningshastighed af pc'er
- Antal bibliotekarer og andre involveret i undervisning i informationskompetence
- Antal arbejdstimer brugt til undervisning i informationskompetence

Det tredje måleområde omhandlede primært de aspekter af læringsmiljøet, der vedrører organisationskulturen og personalets kompetence. Kompetenceindikatorerne er de letteste at håndtere. Relevante indikatorer kan være:

- Antal kurser og seminarer, som personalet har deltaget i vedrørende informationskompetenceundervisning
- Antal interne møder afholdt vedrørende planlægning af undervisning
- Omfanget af deltagelse i pædagogisk orienterede kurser

Det er straks vanskeligere at få nogle mål for organisationskulturen. Det kan måske lettest afgrænses til at bestå af personalets holdninger til undervisningen i informationskompetence og bibliotekets rolle i denne sammenhæng. Dette kan naturligvis undersøges både gennem spørgeskemaer, interviews, medarbejdersamtaler og tilsvarende. Relevante områder at få information om er for eksempel spørgsmål vedrørende, hvilken prioritering undervisningen har i medarbejdernes øjne, herunder spørgsmål om det betragtes som en attraktiv arbejdsopgave, eller om det er en, der tilskrives medarbejderne. Andre aspekter af kulturen vedrører, hvor meget samarbejde eller teamarbejde der er vedrørende undervisningen internt i biblioteket, herunder holdninger til dette.

Spørgsmål af denne art kan uden videre indgå i et mere formaliseret skema vedrørende arbejdspladsvurdering, men de relevante oplysninger kan også indsamles gennem mere uformelle samtaler. Afgørende er det dog at være opmærksom på, at medarbejdernes holdninger er af afgørende betydning for kvaliteten af undervisningen i informationskompetence. Det er korrekt, at disse eksempler på indikatorer ser forholdsvis primitive ud, men det er denne type information, der udgør store dele af et videnregnskab. Fordelen er, at informationerne er lette at indsamle og præsentere.

Afslutning

Vi er i den heldige situation, at der foreligger mange hjælpemidler eller informationsressourcer, når måling af effekten af undervisning i informationskompetence skal foretages. Det gør der, fordi traditionen for at foretage målinger er noget længere og mere gennemtrængende i USA og især i Storbritannien. Det har den fordel for danske biblioteker, at man ikke behøver at starte et evalueringsprogram fra bunden af. Man kan med fordel lade sig inspirere af udenlandske erfaringer og i hvert fald i nogen udstrækning anvende de måleinstrumenter, der allerede er udarbejdet. De lader sig med modifikationer anvende også i danske sammenhænge. Nogle af dem fremgår af referencerne i denne artikel.

Personligt er jeg ikke i tvivl om, at den største udfordring vedrørende undervisning i informationskompetence er at få etableret det nødvendige institutionelle samarbejde og at få overbevist studerende om, at det er nødvendigt med værktøjer til at kunne begå sig i mængden af informationer.

Tilbage står naturligvis et af de vigtigste spørgsmål. Hvor meget skal man måle? I Danmark skal vi formentlig måle betydeligt mindre end i England, og gud ske lov for det. Det forhindrer ikke, at det til hver en tid vil være nyttigt at foretage undersøgelser af, om ens arbejde nytter noget, og om det gør en forskel.

Referencer

- Bukh, P. N. et al (2001) – *Videnregnskaber: rapportering og styring af virksomhedens videnressourcer*. Kbh. Børsens forlag
- Hernon, P. & Dugan, R. (2002) – *Outcomes assessment in your library: an action plan*. Chicago. ALA.
- Hatch, Mary Jo (1997) – *Organizational Theory*. New York. Oxford University Press
- Johnston, B. & Webber, S. (2004) – The role of LIS faculty in the information literate university: taking over academy? *New Library World* 105 (1/2)
- Pors, N.O. (2001) – Measuring students' perception and performance: empirical studies in different dimensions of quality assurance at a library school. *New Library World*, 102 (11/12) 429 – 436
- Sveiby, K.E. (1997) – *The new organizational wealth: managing and measuring knowledge-based assets*. San Francisco: Berrett – Koehler.
- Webber, S. & Johnston, B. (2000) – Conceptions of information literacy: new perspectives and implications. *Journal of Information Science* 26 (6) 381 – 397

Personlig videnstyring

– om at finde vej gennem informationsmængden

Af Trine Schreiber og Karen Harbo

Hvilken rolle spiller strukturering og formidling af information for læreprocessen? Artiklen sætter fokus på denne problematik og præsenterer emnet personlig videnstyring som en metode til at udvikle og understøtte den enkeltes informationskompetence.

Trine Schreiber

Lektor
Danmarks Biblioteksskole
ts@db.dk

Karen Harbo

Udviklingskonsulent
Handelshøjskolens Bibliotek i Århus
har@asb.dk

Information skal understøtte den studerendes læring

Kuhlthau beskriver i sin bog ”*Seeking Meaning*” fra 1993, hvordan den studerende i første fase starter med at få stillet en opgave (se figur 1). I anden fase vælger personen emnet for sin opgave, og han eller hun fortsætter herefter til tredje fase med at udføre en bred informationssøgning i den hensigt at udforske det pågældende emne. Fjerde fase udgør den studerendes valg af en problemformulering, som indebærer, at den studerende kan gå i gang med femte fases mere fokuserede informationssøgning. Den afsluttende sjette fase består af præsentationen af den færdige opgave.

Kuhlthau får uden tvivl med denne model beskrevet en afgørende side af den studerendes læreproces. Men bliver den studerendes problem med for eksempel at overskue og bearbejde store mængder af information nævnt i denne model? Kuhlthau har selv antydnet, at der kan være

problemer ved den tredje fase, hvor den brede og omfattende informationssøgning foregår. Lykkes det nemlig den studerende at nå frem til den fjerde fase, problemformuleringen? Eller forbliver den studerende i fasen, som på det affektive niveau betyder frustration og forvirring? Dette fører os til næste spørgsmål: Hvordan kan vi understøtte den lærende i at overskue og bearbejde informationen? Det er det sidste, som vi gerne med denne artikel vil sætte fokus på. Det er nemlig dette spørgsmål, som emnet personlig videnstyring handler om.

Etablering af et samarbejde

For et par år siden skrev de to amerikanere, Jason Frand og Aura Lippincott artiklen ”Personal Knowledge Management: a Strategy For Controlling Information Overload”. De præsenterede emnet ’personlig videnstyring’ i den betydning, at det enkelte menneske skal være bedre til at strukturere sine informationer, hvis

en læreproces skal opnås. Den omtalte artikel foreslog dog kun nogle trivielle typer af informationsstruktureringer, som man kan afprøve ved hjælp af Office-pakkens værktøjer; men den inspirerede os til at se nærmere på emnet.

Deres præsentation indebar nemlig, at lektorerne Peter Kastberg og Marianne Grove Ditlevsen, Fakultetscenter for Vidensformidling, Handelshøjskolen i Århus, udviklingskonsulent Karen Harbo, Handelshøjskolens Bibliotek i Århus, og lektor Trine Schreiber, Institut for Biblioteksudvikling ved Danmarks Biblioteksskole, iværksatte et tværfagligt samarbejde om emnet ’personlig videnstyring’.

Dette tværfaglige gruppearbejde, der, som anført, repræsenterer såvel biblioteks- som undervisningssiden, startede i foråret 2002. Vi indledte arbejdet med at diskutere forholdet mellem information og læring.

For det første har vi set på individets informationsstrukturering. Hvis individet kan strukturere sine informationer, vil han eller hun opnå en læreproces, der kan blive særdeles målrettet. En strukturering er nemlig udtryk for, at noget prioriteres, og noget andet fravælges. Problemet er dog som bekendt, at læreprocessen fortsætter, og individet hele tiden bliver inspireret til at søge nye veje. Inden for kort tid vil individet opleve, at den opnåede strukturering ikke længere holder. En ny strukturering er nødvendig. Individets indledende strukturering af sine informationer vil opleves som en slags spænde-

DE SEKS FASER I MODELLEN

1. Start på opgave

2. Emnevalg

3. Udforskning

4. Problemformulering

5. Informationsindsamling

6. Præsentation

DET AFFEKTIVE NIVEAU

Usikkerhed

Optimisme

Frustration, tvivl

Klarhed

Retningsfornemmelse

Tilfredshed/utilfredshed

Figur 1. Carol Kuhlthaus model for informationssøgeprocessen

trøje og dermed virke begrænsende for en videreudvikling af læreprocessen. Der skal med andre ord en fleksibilitet ind i forhold til anvendelsen af en strukturering.

For det andet har vi set på strukturering af informationer som et valg af en kodificeringsform. Når individet vælger sin måde at kodificere de forskellige informationsmængder på, så er det vigtigt, at disse 'koder' kan anvendes i individets kommunikation med de andre, herunder for eksempel vejlederen, studiekammerater, arbejdskolleger, netværksrelationer eller lignende. Struktureringen skal bestå af udtryk, som er gangbare i den faglige kommunikation med andre. Det er i kommunikationen, at individet får et væsentligt input til sin læreproces, og det er samme sted, at individet skal bringe resultatet af sin læring frem. Hvis individet vælger koder for sin strukturering, som er hentet fra kommunikationen med andre, vil der være en større chance for at struktureringen opleves som anvendelig af individet og dermed som relevant at opretholde over en længere tidsperiode. På denne måde kan man støtte det målrettede aspekt ved arbejdet med opgaven.

Definition

På baggrund af det nævnte har vi defineret personlig videnstyring som:

En informationsstrukturering, der udvikles på en sådan måde, at den dels støtter individets læreproces og dels kan videreformidles til den organisatoriske kontekst, som individet er en del af.

Personlig videnstyring er et metodefag, der skal reducere informationsoverskuddet; men det må ikke ske på bekostning af læreprocessen eller på bekostning af resultatets formidlingsværdi. I vores tværfaglige samarbejde har vi alle medbragt en erfaring på området for anvendelse af information i en studie- og uddannelsesmæssig sammenhæng, og det er disse forskellige erfaringer, som er vigtige at få sat i spil for at kunne udvikle en måde, hvorpå vi kan håndtere emnet til gavn for vores fælles brugere.

Kursusudvikling

Vi har i den tværfaglige gruppe sammen udviklet et kursus i personlig videnstyring, som indtil videre er løbet af stablen to gange, nemlig som et delmodul inden for masteruddannelsen i IT, Sprog og Læring (MILS), som udbydes i regi af IT-Vest (www.asb.dk/programmes/milsinfo).

Inden for dette kursus har vi hver især undervist i nogle delelementer. Vi har bygget kurset op på følgende måde:

For det første har vi undervist deltagerne i emnet informationsstrukturering. Der er her blevet diskuteret med deltagerne, hvordan man bedst kan styre sine informationer i forhold til at opnå en læreproces samt et videnresultat, uden at denne styring lægger barrierer i vejen for processen.

For det andet er deltagerne blevet bedt om at tage fat i et oplevet informationsbehov. Deltagerne har her valgt at se på et informationsbehov i forhold til enten deres

” Hvordan kan vi understøtte den lærende i at overskue og bearbejde informationen? ”

uddannelsesmæssige forløb eller deres praksisrelaterede kontekst. De har herefter fået til opgave dels at indsamle information for at indfri informationsbehovet og dels at strukturere denne information. Informationsstruktureringen er blevet benævnt som et 'videnkort'.

For det tredje og sidste har deltagerne udformet denne informationsstrukturering på en sådan måde, at også andre kan benytte sig heraf. Deltagerne har i denne forbindelse undersøgt, hvordan den målgruppe, der også skal kunne drage nytte af de indsamlede informationer, forstår dels det valgte informationsbehov og dels de valgte strukturings 'koder'. Det sidste handler om at kunne formidle sin informationsstrukturering.

Vi kan nævne som eksempel, at en kursusdeltager havde oplevet et informationsbehov i forbindelse med et bestemt emneområde. Hun indsamlede i denne forbindelse en del information og fik det struktureret på en sådan måde, at det fremgik på hvilke områder, hun savnede information. Hun præsenterede denne strukturering, det vil sige sit 'videnkort', for nogle arbejdskolleger. Hun fik herved dels fyldt nogle af 'hullerne' ud og dels ændret struktureringsformen, så også de kunne læse og anvende det færdige kort.

Kurset i personlig videnstyring er for os at se et interessant supplement til de eksisterende kurser i informationssøgning og biblioteksbrug. Som sagt har kurset kørt to

gange på den nævnte masteruddannelse, og vi har begge gange oplevet en stor interesse for emnet fra deltagernes side. Vi har derudover hver især undervist i emnet i andre sammenhænge. Vi har herigennem fornemmet, at et sådant kursus kan være relevant mange forskellige steder i uddannelsessektoren og på mange forskellige niveauer.

Et særligt aspekt, der har vores store interesse, er, at vi anser det for at være et emne, hvor biblioteks- og undervisersiden kan mødes. Kurset tager sit udgangspunkt i de respektive siders traditionelle optik, nemlig information og læring, og udforsker herefter det felt, hvor begge disse optikker mødes. Det er på denne måde et emne, som lægger op til et kursus, der uden tvivl efterfølgende kan føre mere samarbejde mellem de to parter med sig.

En type informationskompetence

Almindeligvis er informationskompetence blevet defineret som forståelsen og færdigheden i at genkende et informationsbehov og herefter kunne lokalisere, evaluere og anvende den behøvede information. Personlig videnstyring handler også om at genkende et informationsbehov samt indsamle den pågældende information. Det er derfor et emne, som peger hen i retning af emnet om individets informationskompetence.

Man kan sige, at personlig videnstyring især tager fat i, hvordan den erhvervede information kan anvendes. Der er på denne måde tydeligvis lagt en pragmatisk vinkel ind på emnet. Den informationsstrukturering, som deltagerne skal oplæres i, skal yderligere ikke kun anvendes af individet selv, men også af andre. Formidlingsdimensionen, som vi har lagt ind i kurset, udvider med andre ord i en vis grad området for informationskompetencen. Vi må dog så erkende, at der er andre aspekter i den ovennævnte definition af informationskompetence, som personlig videnstyring ikke inddrager.

I 1997 skrev Christine Bruce bogen ”Seven Faces of Information Literacy”, hvor hun på baggrund af sin undersøgelse gør rede for, at informationskompetence kan forstås på mindst syv forskellige måder. Blandt disse er der netop nogle, som anser anvendelsen af informationen for at være en central dimension i definitionen af informationskompetence, mens andre i højere grad vælger at prioritere andre dimensioner. Der vil måske på denne måde altid være forskellige bud på, hvad informationskompetence er.

Mange gange er det i diskussioner om forståelsen af informationssøgningens betydning og placering i de forskellige uddannelsesforløb såvel som forskellige steder i arbejdslivet blevet betonet, at man overser, hvordan den konkrete kontekst virker ind på søgningens form og resultat. For os at se er det derfor vigtigt at have et formidlingsaspekt med i definitionen af personlig videnstyring. Vi har den opfattelse, at hvis individet allerede i arbejdet med at strukturere sine egne informationer er bevidst om, at denne strukturering også skal kunne læses af de andre fra ens studiemiljø eller ens arbejdssted, så er man nået langt med hensyn til, at ens information og viden senere skal kunne modtages og bruges af andre.

Formidlingsdimensionen kommer ind overalt i dag som et krav til den studerende eller for den sags skyld til alle, skal indgå i et samarbejde. Der arbejdes overalt problem- og projektorienteret. Alle har brug for i samarbejdet at kunne identificere,

strukturere og formidle informationer, så alle kan anvende sig heraf. Personlig videnstyring er et metodefag, der skal støtte håndteringen af denne proces.

Afslutning

Det er vores plan at udforske og videreudvikle emnet personlig videnstyring i den nærmeste fremtid. Med de enorme mængder af viden og information, som det enkelte menneske skal kunne, men ofte har svært ved at overskue for at kunne begå sig i uddannelsesmæssige og professionelle sammenhænge, er der behov for metoder og praktiske færdigheder, der sætter ham eller hende i stand til at finde vej igennem dette kaos.

Kuhlthaus model for en informationssøgeproces, som vi beskrev i artiklens indledning, gør som sagt netop opmærksom på den brede informationssøgnings vigtighed i forbindelse med individets forsøg på at finde et fokus, men den fortæller ikke om, hvordan man kan undgå at drukne i denne

søgning. Personlig videnstyring skal fremover som emne udvikles til at understøtte individet i at blive bedre til at udlede og bruge de informationer, som vedkommende finder, og som kan danne et fokus for håndteringen af hans eller hendes arbejde. Det er ikke en nem opgave, som vi hermed er fortalere for, men det er en start på at kaste os ind i et område, som vi fra bibliotekssiden kun kan være interesserede i at være med til at udvikle.

Vi afholder et kollokvium om personlig videnstyring torsdag den 22. april 2004 kl. 13 – 17 på Handelshøjskolen i Århus. Interesserede kan henvende sig til Karen Harbo: har@asb.dk.

Litteratur

Christine Bruce (1997) *Seven Faces of Information Literacy*. Adelaide: AUSLIB Press

Carol Kuhlthau (1993) *Seeking Meaning. A Process Approach to Library and Information Services*. Ablex Publishing

Vi afholder et **kollokvium** om personlig videnstyring

Torsdag den 22. april 2004
Kl. 13 – 17
På Handelshøjskolen i Århus

Interesserede kan henvende sig til
Karen Harbo: har@asb.dk
www.hba.dk/pkm

DF Revy Kort nyt

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Forskningsbibliotekernes Chefkollegium

Forskningsbibliotekernes chefkollegium har valgt formandskab

Formand:

**Biblioteksdirektør
Michael Cotta-Schönberg**
(Copenhagen Business School /
Handelshøjskolen)

De to næstformænd:

**Direktør
Svend Larsen**
(Statsbiblioteket)

**Overbibliotekar
Søren Carlsen**
(Danmarks Pædagogiske Bibliotek)

At måle en elefants snabel

Sammenfatning af temadagen om informationskompetence den 20. januar 2004

Af Mette Bechmann og Mai Aggerbeck

Informationskompetence er et komplekst begreb! – et begreb, der er sammensat af mange forskellige kompetencer, og som tilskrives mange betydninger og er afhængig af den kontekst, hvori det indgår. Det gør det vanskeligt at måle.

Mette Bechmann

Bibliotekar

Handelshøjskolens Bibliotek i København,
mb.lib@cbs.dk

Mai Aggerbeck

Bibliotekar

cvu vita Ergoterapeut- og Fysioterapeutskolen
ma@cvuvita.dk

Inddeler vi de mere konkrete aspekter af begrebet, kan vi udarbejde spørgeskemaer og anvende andre udviklede typer tests, men ønsker vi at måle de højere niveauer, må vi tage andre metoder i brug, som for eksempel refleksive rapporter og interviews.

Vi har en tendens til at betragte begrebet ud fra et rationalistisk paradigme. Måske skal vi se på informationskompetencebegrebet med en ny optik.

Informationskompetence skal tænkes ind mange steder i arbejdslivet – og ikke kun diskuteres i lukkede bibliotekariske diskursrum.

Dette var de centrale budskaber i konferencen ”Informationskompetence – mål og måling” afholdt på Syddansk Universitet en kold vinterdag i januar.

Måling af hvad?

Annette Skov, studielektor, Institut for Informationsstudier, Danmarks Biblioteksskole, indledte temadagen med spørgsmålet om, hvad det er, vi ønsker at måle.

Informationskompetencebegrebet er det, der i diskursproget kaldes en flydende betegner – et begreb, som tilskrives mange betydninger. Derfor er det svært at måle. En særdeles vigtig pointe i Annette Skovs oplæg var at se informationssøgning som en læreproces i sig selv. Det er andet og meget mere end det at finde svar og indsamle informationer.

Annette Skov gav en god oversigt over begrebets mangfoldighed og begrebets forskellige niveauer – fra ”lower order thinking skills” til ”higher order thinking skills”, fra det at kunne anvende den boolske logik til at kunne forholde sig kritisk reflekterende til informationen. Annette Skov illustrerede med udgangspunkt i Christine Bruce fænomenografiske undersøgelser ”Seven faces of Information Literacy” de syv vinkler på informationskompetence som det sæt af færdigheder, der gør en person i stand til dels at erkende situationsbestemte behov for information, dels at formå at finde, bedømme og bruge den nødvendige information effektivt. Der er tale om vidt forskellige niveauer – metoden til måling afhænger af, hvad det er man vil måle, konkluderede Annette Skov. Som en mulig tilgang til de forskellige niveauer i litteratur- og informationssøgningsprocessen nævnte hun Blooms kognitive taksonomi, der er en kortlægning af den progression, der sker i tilegnelsen af viden (vurdere, syntetisere, analysere, anvende, forstå og vide).

I USA og Australien har læreanstalter en politik for informationskompetence med udgangspunkt i de to landes standarder for information literacy, formuleret af læreanstaltens ledelse og ledsaget af udførlige henvisninger på, hvordan politikken skal implementeres.

Hvad skal vi med informationskompetence?

Bent Gringer, sekretariatschef, Det nationale Kompetenceråd, satte begrebet informationskompetence ind i en spændende sammenhæng – dels som en selvstændig kompetence blandt de øvrige kompetencer, som Kompetencerådet opererer med, dels som et aspekt i nogle af de anerkendte kompetencer.

Bent Gringer startede med at erkende sin manglende indsigt i problematikken. Han vovede dog pelsen og startede med refleksioner over selve begrebet ’informationskompetence’. Han anså ikke begrebet for at være særligt velafgrænset/veldefineret – og mente, at der måske snarere var tale om en slags ”bindestregskompetence”, hvormed kompetencebegrebets ”ludermantalitet” viser sig – kompetence lægger sig med hvad som helst. Det betyder imidlertid ikke, at det ikke dækker over noget substantielt vigtigt. Det gør det. Spørgsmålet er bare, om det ikke er ”det sociale felt” – f.eks. bibliotekarer, biblioteksvæsen, biblioteksbrugere og undervisere, der har skabt behovet for et begreb på området, mere end det udspringer af et ”vidensdomæne”.

Som illustration af ’informationskompetence’ som et aspekt viste han sin grafiske »Bellis-model«, et forsøg på at indfange alle de bestanddele, der er i det overordnede begreb ’kompetence’; men anførte,

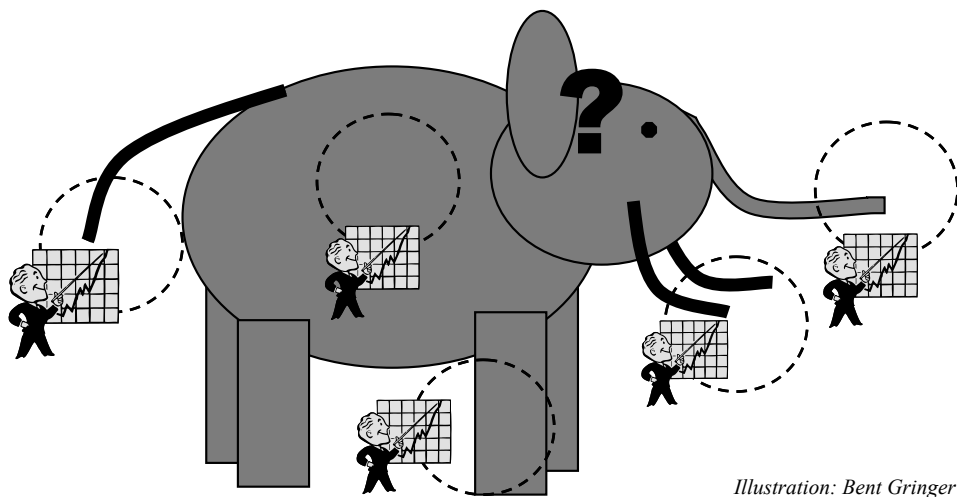

Illustration: Bent Gringer

at informationskompetence ikke nødvendigvis består af én kompetence, men er sammensat af mange forskellige elementer. Dette skal ses som en illustration af, at informationskompetence, ligesom de øvrige kompetencer, er kontekstafhængig: Der vil altid være en kobling til interesser, magt og hele det sociale felt, hvor kompetencen optræder.

Samtidig kom BG med et forslag til udvidelse af selve begrebet, så informationskompetencen ikke udelukkende handler om de informationer, der er hentet ved læsning af informationer fra trykte eller elektroniske medier, men at den også bør omfatte de informationer, der erhverves gennem samtaler med kolleger, gennem »kroppen« (brug af sanserne) og sågar gennem intuition.

Hvordan måler vi så noget, der har en så fuzzy definition?

Bent Gringer er stærkt skeptisk over for alle forsøg på at måle komplicerede fænomener på en simpel skala. Det har en tendens til at reducere ens synsfelt. Dette illustrerede han ud fra billedet af elefanten og et hav af blinde »målemænd«, der hver for sig måler et lille afsnit af elefanten, én måler stødtanden, én halen osv. Men ingen ser sig i stand til at måle hele elefanten – og selv hvis det havde været muligt: Hvad nu hvis elefantens »mål« kun giver mening i interaktion med andre elefanter.

Til sidst rejste Bent Gringer spørgsmålet, om virksomhederne har brug for individbåren eller organisatorisk informationskompetence. Hvilken forskel gør det for organisationernes vidensstrategi? Formodentlig er der brug for begge dele, men i et blandingsforhold.

Kompetencemiljøet udgøres af et samspil mellem ledelse, medarbejder, rum/redskaber og partnere samt påvirkes af udefra kommende faktorer. I den kognitive, individorienterede opfattelse af informationskompetence undervurderes det, man kunne kalde for »social life information«.

Bibliotekerne har en tendens til at betragte informationskompetencebegrebet ud fra et rationalistisk paradigme, men måske skulle vi se på begrebet med en ny optik. Vi har brug for begrebet, men det kan måske hedde noget andet. Metodekompetence var Bent Gringers bud.

Evaluering af informationskompetence – teoretiske og praktiske overvejelser

Sheila Webber, lektor på Universitetet i Sheffield og blandt andet underviser i informationskompetence, gennemgik teoretiske og praktiske spørgsmål i forbindelse med måling af fænomenet. Hun indledte med at konstatere, at det, der havde størst indflydelse for en studerendes interesse for et fag, er måden, hvorpå deres indsats i faget blev bedømt. Det vil sige ingen bedømmelse, ingen interesse! Blandt andet derfor bør der i forbindelse med undervisning foretages en måling af den studerendes udbytte.

Der er også andre grunde til at evaluere, for eksempel for at kunne diagnosticere, hvor en studerende befinder sig videnskabsmæssigt på et givet tidspunkt, at kunne give udviklende feedback på den studerendes arbejde, at kunne afgive en karakter og at få idéer til forbedring af kurset.

Der er ikke nogen nem opskrift på en metode, der egner sig til at evaluere informationskompetence, da det er så komplekst

” For blot få år siden var der nul hits, når man foretog en søgning på begrebet informationskompetence i Google – i dag er der mere end 700 hits. ”

et begreb. Sheila præsenterede dog en række større testbaserede evalueringsmetoder, men hun mener også, at sådanne tests kræver lang tid til udvikling og opdatering, og at disse tests egentlig kun egner sig til at undersøge de simple aspekter af informationskompetencebegrebet.

For at kunne evaluere de komplekse aspekter må man benytte sig af andre metoder, såsom reflektive rapporter og studentportfolier. Som praktisk eksempel brugte hun sin egen evaluering af et længerevarende informationskompetencekursus.

Hun kom dog også med en række overvejelser omkring de mere generelle problemer med bibliotekernes undervisning i informationskompetence. I mange institutioner er der mange studerende pr. bibliotekar, bibliotekarerne har meget kort tid sammen med de studerende, og underviserne på institutionerne overvurderer de studerendes informationskompetence. I den sammenhæng så hun en stor udfordring i at overbevise undervisere og ledere om det vigtige i, at de studerende for alvor bliver informationskompetente.

Den udfordring har hun selv og Bill Johnston sat sig for at møde. Som en del af det, er de i gang med at foretage en fænomenologisk undersøgelse af forståelsen af og undervisningspraksis for informationskompetence hos engelske akademikere fra forskellige discipliner. Undersøgelsen er endnu ikke færdig, men der kan læses mere om den på <http://dis.shef.ac.uk/infolit/>.

Om forskellige metoder til måling af informationskompetence

Metoder til måling af informationskompetence hørte vi mere om i en veloplagt og provokerende præsentation af Niels Ole Pors, lektor ved Danmarks Biblioteksskole. Øverst på en liste over, hvorfor vi bør evaluere, står, ligesom hos Sheila Webber: Det, der måles, bliver gjort!

Læs i øvrigt Niels Ole Pors artikel i dette nummer af DF Revy.

Kampen om informationskompetence

Peter Gorm Larsen, leder af firmaet Policy, der blandt andet arbejder med IT og informationskompetence, indledte med at citere Sir Winston Churchill: *"This is not the end, this is not the beginning of the end, but....it is the end of the beginning"*.

For blot få år siden var der nul hits, når man foretog en søgning på begrebet informationskompetence i Google – i dag er der mere end 700 hits. Det beviser, trods den simple målemetode, en stigende interesse for begrebet, men ønsker vi endnu mere opmærksomhed omkring begrebet, må vi i sagens natur skrive mere om det i dagspressen, ikke blot i vores fagblade. Informationskompetence er et begreb, der skal sælges, og det kan kun sælges, såfremt det udtrykkes simpelt og gøres operationelt. Derfor definerer Peter Gorm Larsen til brug i sin markedsføring informationskompetence som: "evnen til effektivt at finde og behandle informationer", men hvordan begrebet ellers bør sælges og defineres er afhængigt af den kontekst, det indgår i.

Policy har udviklet en informationskompetencetest, hvor man testes i forskellige færdigheder, og hvor man bliver bedømt som informationskompetent:

- Når læring og information indgår som en naturlig del i at følge med på arbejdet.
- Når man kan anvende en personlig computer.
- Når man kan anvende informationsteknologi.

- Når man kan arbejde struktureret og avanceret, når der søges efter information.
- Når man evner at behandle informationen effektivt.

Som eksempel på arbejdet med Informationskompetence i praksis blev projektet "Det digitale Nordjylland" nævnt, hvor flere virksomheder blev opmærksomme på informationskompetence som en nøglekompetence, blandt andet i forhold til konkurrentovervågning, samt som en ressourcebesparende faktor i forbindelse med informationsøgning.

Afslutningsvis konkluderede Peter Gorm Larsen, at informationskompetence ikke kun handler om pc-kørekort og computere. Det handler om at generere bedre viden, bedre beslutninger og færre fejl. Det handler om effektiv læring i bedre læringsmiljøer. Det handler om at få informationskompetence ind i uddannelse og studieordninger. Det handler om at komme på banen også uden for biblioteker og uddannelsesinstitutioner.

Men det lykkes kun hvis vi formår at "keep it simple".

Nye publikationer

FUND OG FORSKNING

Bind 42 • 2003
DET KONGELIGE BIBLIOTEK • KØBENHAVN

Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger

Det Kongelige Bibliotek har udgivet bind 42 af *Fund og Forskning*. Værket er en omfattende sag på ikke mindre end 613 sider. Indholdet består af artikler skrevet på baggrund af forskning i Det Kongelige Biblioteks samlinger og spænder derfor emnemæssigt meget vidt. Her findes artikler om musikhistorie, helgener i den danske middelalder, undergrundslitteratur fra seksten- og syttenhundredtallet, enevælden, danske bogbind fra sidste halvdel af attenhundredtallet og fotografier fra Grønland. Som et tillæg findes nytilkomne titler fra perioden november 2001 til august 2003 til John T. Lauridsens bibliografi *Samarbejde og modstand, Danmark under den tyske besættelse 1940-45*. *Fund og Forskning* koster 300 kr. i abonnement og 500 kr. i løssalg (inkl. moms).

Insights@CBS

Handelshøjskolens Bibliotek i København introducerede i marts en ny forskningsbulletin med navnet *Insights@CBS*. Den nye forskningsbulletin afløser nyhedsbrevet *BizLibNjuuz*, som i løbet af sin udgivelsesperiode blev fokuseret mod forskningsformidling. I *Insights@CBS* vil man kunne finde bogomtaler, anmeldelser, omtaler af forskning og forelæsninger og aktuelle nyheder. Handelshøjskolen formidler også sin viden gennem forskningsbasen *Research@CBS*, ekspertbasen *Experts@CBS* og en database med arbejdsrapporter CBS-working papers. Sidstnævnte er under udvikling. *Insights@CBS* findes på adressen: <http://frontpage.cbs.dk/insights/> Abonnement er gratis.

En replik til Børge Sørensen's indlæg i DF Revy nr. 1, 2004

Af Michael Cotta-Schønberg

Det er altid en fornøjelse at diskutere med Børge Sørensen – ikke mindst fordi hans fyndige stil respekterer substansen i diskussionen.

Michael Cotta-Schønberg

Biblioteksdirektør
Copenhagen Business School (Handelshøjskolen)
mcs.lib@cbs.dk

Børge Sørensen's artikel i DF Revy, nr. 1, 2004, *Borgeres anvendelse af forskningsbibliotekerne*, er en udmærket illustration af nogle holdninger i folkebibliotekssektoren, som jeg havde lejlighed til at kommentere i et foredrag på et DF-seminar for et års tid siden, og som senere blev publiceret i DF Revy. Jeg er ikke på alle punkter enig i disse holdninger, men jeg synes til gengæld det er vigtigt at forstå, at de er der.

Findes der et dansk biblioteksvæsen?

Et første punkt vedrører "det samarbejdende danske biblioteksvæsen". Lad det være sagt een gang for alle: Jeg går stærkt ind for samarbejde imellem alle relevante parter i den faglige og videnskabelige informationsforsyning af universiteterne i særdeleshed og af danske borgere i almindelighed. Jeg tror aldrig, at jeg har sagt andet, og jeg mener ligesom Børge Sørensen, at det praktiske bibliotekssamarbejde i Danmark foregår glimrende.

Men det, der får Børge Sørensen op af stolen, er nok heller ikke det med samarbejde så meget som det med det danske biblioteksvæsen. På dette punkt har jeg igennem en årrække påpeget, at selvom man måske med rimelighed kan tale om en dansk folkebibliotekssektor, så findes der ikke et dansk biblioteksvæsen i institutionel, organisatorisk forstand. Jeg bryder mig derfor heller ikke meget om begrebet forskningsbibliotekssektoren eller Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek.

Universitetsbibliotekerne er integrerede dele af deres universiteter og hører derfor i første række til universitetsvæsenet eller universitetssektoren, om man vil. Det er min bestemte opfattelse, at kun igennem en stærk identifikation med deres universiteter kan universitetsbibliotekerne fungere som effektive serviceorganer for disse.

Universitetsbibliotekernes primære fokus

Et andet punkt vedrører universitetsbibliotekernes primære fokus. Jeg sagde i mit foredrag i sin tid, at universitetsbibliotekernes primære fokus er forskning og undervisning ved deres eget universitet – ikke bøger og biblioteker. Dette udsagn

”Hvad skal vi med et nationalt dansk biblioteksvæsen, når vi har bibliotek.dk?”

betegner Børge Sørensen som vrøvl. Han skriver ikke hvorfor, så jeg er ærligt talt usikker på, hvorfor han anser dette så indlysende udsagn for vrøvl. Men vi er formentlig her ved en af sagens kerner.

I folkebibliotekssektoren er biblioteket i sig selv et naturligt fokuspunkt. For universitetsbibliotekerne, som "er en vigtig

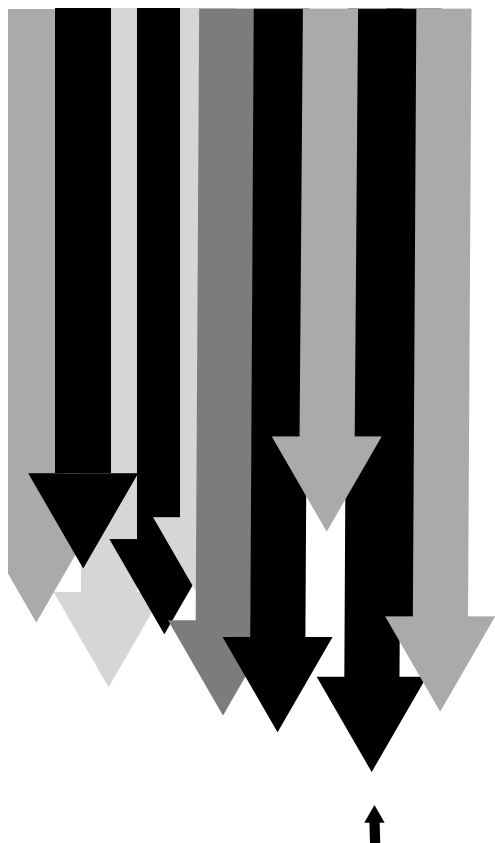
del af videnformidlingens infrastruktur i universiteternes forskning og undervisning", "handler det ikke om bøger og biblioteksinstitutioner, men om universiteter, deres videnforsyning og videndeling" (Rektorkollegiets biblioteksstrategi, Viden til tiden, s. 4).

Og senere: "Den grundlæggende målsætning for moderne universitetsbiblioteker er at skabe grænseflader til det globale videnssystem, til det enkelte institut og til den enkelte forskers henholdsvis studerendes individuelle faglige profil og behov" (s. 5).

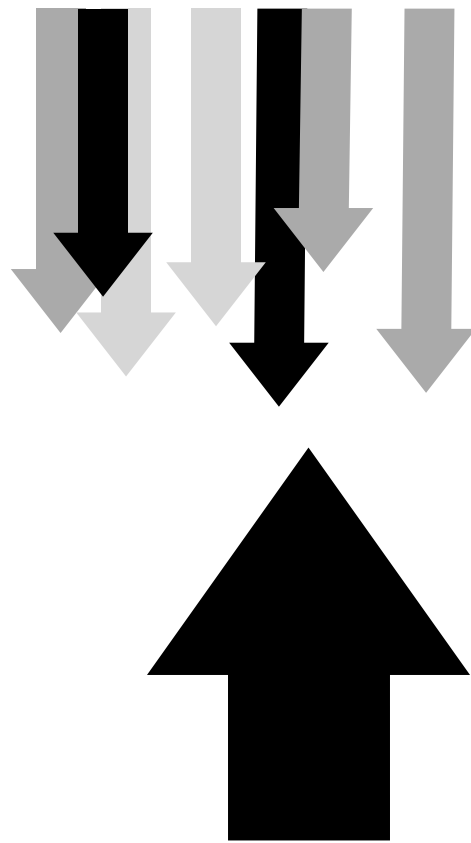
Og et andet sted hedder det: Det er "ikke afgørende, om universitetsbiblioteket fortsætter i den traditionelle form. Tværtimod kan nye former meget vel vise sig at være mere hensigtsmæssige, afhængigt af hvordan det enkelte universitet ønsker at organisere dette serviceapparat" (s. 5).

Offentlighedens interesser

Et tredje punkt handler om borgeren. Fra folkebiblioteksside har man svært ved at forstå, at universitetsbibliotekerne har forskere og studerende ved deres eget universitet som primær brugergruppe, og at det derfor i nogle situationer kan være nødvendigt at holde bøger tilgængelige i institutionen selv og ikke sende dem land og rige rundt. På den måde er bøger og tidsskrifter at ligestille med apparatur

” For en borger som mig selv vil folkebiblioteket som institution og som sted hen ad vejen miste betydning.”

som nødvendige redskaber for forskning og undervisning. Dette synspunkt står jeg ikke bare ved personligt, men jeg opfatter det som et klart universitetssynspunkt.

For eksempel udtalte Rektorkollegiet i 1993: *”Det er kollegiets opfattelse, at offentlighedens interesse ikke altid kan tilgodeses. I en prioriteringssituation vil forskningsbibliotekerne tilgodesegne egne studerende og læreres interesser, derefter andre højere uddannelsesinstitutioners studerende og læreres interesse forud for en bredere offentlighed.”*

Året efter, i 1994, fulgte forskningsbibliotekernes chefkollegium op med følgende udtalelse: *Der er ”enighed imellem de større forskningsbiblioteker om, at det af hensyn til forskning og undervisning ved den pågældende højere læreanstalt kan – og altid har kunnet – være nødvendigt i en periode at forbeholde givne materialer til brug for de videnskabelige medarbejdere eller studerende ved læreanstalten. Det kan dreje sig om et værk anskaffet til et bestemt forskningsprojekt, litteratur der ønskes anbragt på semesterhylde til undervisningen, eller litteratur som de studerende ved læreanstalten står i kø for at låne til undervisnings- eller studiebehov.”*

Det er mig svært at forstå, at denne holdning kan være kontroversiel. At den alligevel er det, bekræfter netop, hvor forskelligt tingene kan se ud fra universitetssiden og fra folkebibliotekssiden. Til gengæld er det afgørende for mig, at universitetsbibliotekerne er åbne for offentligheden (borgeren), og at de indgår i det interurbane lånesamarbejde. Det opfatter jeg som et vigtigt dansk kulturgode, som der bør værnes om.

Når Børge Sørensen tilskriver mig den holdning, at der ikke er plads til borgeren, fordi universitetsbibliotekerne har en primær brugergruppe ved universitetet, er det en forkert udlægning af min tekst. Som borger er jeg selv flittig bruger af universitetsbibliotekerne igennem mit eget lokale folkebibliotek i Lundtofte (renæssancestudier uden relation til mit job på Handelshøjskolen), og jeg føler i høj grad, at der derigennem er plads til mig – som borger – på universitetsbibliotekerne.

Bibliotek.dk og borgeren

I denne sammenhæng er der een faktor, bibliotek.dk, som på afgørende måde påvirker udviklingen mellem folkebiblioteker og universiteter. Bibliotek.dk's velfortjente og store succes, som jeg ofte har fremhævet, er et glimrende udtryk

for, at informationsteknologien tillader et stærkt informations samarbejde mellem institutioner og organisationer af alle typer. Vi er ved Handelshøjskolen i København glade for at bidrage aktivt til dette system (40.000 interurbane udlån i 2003 imod 5.000 interurbane indlån). Men man behøver ikke en national biblioteks konstruktion, hverken institutionel eller ideologisk, for at have en særdeles veludviklet udveksling af informationsmedier mellem alle interesserede parter.

For at sige det lidt provokerende: Hvad skal vi med et nationalt dansk biblioteksvæsen, når vi har bibliotek.dk? Med andre ord: Biblioteksinstitutionen som sådan er blevet mindre vigtig. Det afgørende er informationen og den teknologi, der bærer den rundt. I Moby Dick sagde en hovedperson, at han havde svømmet igennem oceaner og sejlet igennem biblioteker. I internetalderen surfer borgeren henover informationsoceanet.

Bibliotek.dk medfører et paradigmeskift i den offentlige biblioteksfunktion, som også vil påvirke folkebibliotekerne radikalt. For en borger som mig selv vil folkebiblioteket som institution og som sted hen ad vejen miste betydning – tror jeg – samtidig med at dets informations-

service bruges mere og mere. Vi vil i stadig højere grad finde vore bøger på nettet og ønske at hente dem så nært på os som muligt (købmanden, posthuset). De klassiske institutionstyper, der er bygget op med henblik på at organisere opbevaring, genfindning og levering af trykte bøger, står for fald i internetæraen, og universitetsbiblioteket er ikke den eneste biblioteksart, der er på vej til at mutere.

Licensvilkår hindrer lånesamarbejdet

I modsat retning af bibliotek.dk virker i øvrigt paradoksalt nok licensvilkårene for universitetsbibliotekernes adgang til elektroniske tidsskrifter. Disse medfører, at universitetsbibliotekerne i mindre grad vil være i stand til at sende tidsskrifter og artikelkopier rundt til folkebibliotekerne.

For eksempel er det vigtigste elektroniske tidsskriftssystem ved Handelshøjskolen i København i dag Business Source Premier, (EBSCO). Fra dette system må vi ikke sende kopier i interurbant udlån. Da

vi ikke længere har de tilsvarende trykte udgaver, betyder dette, at tidsskriftgrundlaget for det interurbane lånesamarbejde er blevet formindsket som følge af overgangen til elektroniske licensordninger. Hvordan dette problem vil udvikle sig, er det svært at spå om, men det er muligt, at fremtidens interurbane lånesystem i endnu højere grad end i dag vil være fokuseret på trykte bøger.

Folkebiblioteket som forskningsbibliotek

Et fjerde punkt handler om folkebiblioteket som forskningsbibliotek. Børge Sørensen skriver, at han leder *"et folkebibliotek, som i mange, mange år har været det nominelt mest ydedygtige forskningsbibliotek i hovedstadsområdet!"*. Lad os for diskussionens skyld ukritisk acceptere udsagnet. Man aner den fornøjede malice deri, og jeg går ud fra, at det er meningen, at vi fra forskningsbibliotekssiden skal skære tænder. Det gør jeg nu ikke. Tværtimod glæder jeg mig over, at københavn-

ske studerende forstår at gøre intelligent brug af alle tilgængelige informationsressourcer, også folkebibliotekernes.

Jeg ville dog ikke glæde mig, hvis de universitetsstuderendes brug af folkebiblioteker har som årsag, at de ikke bruger deres egne universitetsbiblioteker eller bruger dem mindre. Men dette er ikke tilfældet, tværtimod. Benyttelsen af universitetsbibliotekerne stiger i disse år med raketfart, takket være de nye elektroniske medier og serviceformer.

Men: De studerendes benyttelse af folkebiblioteker bør alligevel få universiteterne til at overveje, om den skyldes strukturelle eller andre forhold, som man ikke kan eller bør gøre noget ved (f.eks. bibliotek.dk), eller om den skyldes, at folkebibliotekerne servicemæssigt har uddistanceret universitetsbibliotekerne. En fordomsfri analyse heraf ville være særdeles velkommen, og hvis Børge Sørensen er med på den, har han en partner!

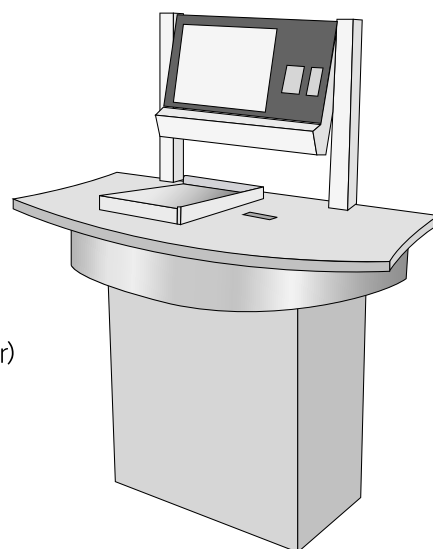
Få skræddersyet den grafiske brugergrænseflade på udlånsautomaten i dag

- og opnå 5 væsentlige forbedringer i morgen

- * Forbedret grafisk udtryk
- * Individuel grænseflade med navn, logo o.l.
- * Integreret dansk og engelsk grænseflade i én
- * Større brugervenlighed
- * Reduceret fejlbetjening

Priser fra kr. 6.000 til kr. 10.000 ekskl. moms (op til 6 automater)

Læs mere om vores løsninger og se flere eksempler fra de biblioteker vi har hjulpet på www.karlsson2.dk/bibliotek

Telefon: 3295 1930 / 2673 1930
Mail: bibliotek@karlsson2.dk

KARLSSON **2**
●● grafisk design

Masteruddannelse – fordybelse og refleksion

Af Bodil Christensen

Masteruddannelsen på Danmarks Biblioteksskole har tiltrukket mange bibliotekarer. Motivation, lyst og faglighed går op i en højere enhed. Informationsmedarbejder Bodil Christensen har talt med fire af de studerende.

Bodil Christensen
Informationsmedarbejder
Danmarks Biblioteksskole
bc@db.dk

Udfordret på de daglige rutiner

Trine Sand Bjerrum arbejder i firmaet Devoteam, Fischer & Lorenz, et konsulentfirma med speciale i management og IT. Hun finder niveauet på masteruddannelsen højt og udfordrende.

Dokumenthåndtering, metadata, taxonomier og metastrukturer hører til hendes jobområde, og derfor faldt valget naturligt på modulet om informationsformidling med blandt andet evaluering af interaktive informationssystemer og fokus på brugergrænseflader og usability. Trine Sand har i øvrigt altid været ansat i private virksomheder, blandt andet hos COWI og Novo Nordisk.

- Jeg har egentlig altid haft lyst til at videreuddanne mig, og også på et tidspunkt overvejet kandidatuddannelsen på deltid. Men fire år er lang tid, så jeg blev glad, da masteruddannelsen blev en realitet. Det kræver selvfølgelig en del arbejde derhjemme, men det er en fordel, at undervisningen er samlet i koncentrerede forløb. Jeg er nok en type, der godt kan lide at have travlt, og det helt karakteristiske for mit nuværende arbejde er, at jeg aldrig ved, hvilke opgaver der dukker op, eller hvornår arbejdsdagen slutter. Man skal være forberedt på lidt af hvert.

- Det mest spændende for mig på masteruddannelsen har været at blive udfordret på de daglige rutiner og opleve meget direkte, hvordan jeg kan anvende det

teoretiske stof i min praktiske hverdag. Når man som jeg har været vant til at arbejde med store og forskelligartede projekter, så er det naturligt at bruge sine indhøstede erfaringer, vaner og kendskab til, hvordan man bedst får tingene til at virke. Her har det været helt fantastisk for mig at blive præsenteret for ny teori og nye muligheder, som er højrelevante for mit daglige arbejde med for eksempel opsætning af strukturer og evaluering af brugergrænseflader. Niveauet er højt og udfordrende. Man skal tænke på en mere videnskabelig måde og hele tiden overveje nye problemstillinger. Det er meget ideelt for mig, og det gør forhåbentlig det, jeg laver i praksis, bedre. Generelt vil jeg da også sige, at jeg er positivt overrasket over den udvikling, der er sket på biblioteksskolen. Det mellemtekniske er i dag helt klar blevet erstattet af det akademiske.

- Jeg kan da godt mærke, det kræver en væsentlig arbejdsindsats at tage en masteruddannelse. Heldigvis er jeg vant til at bruge engelsk meget i min arbejdsdag og har også på et tidspunkt været udstationeret i England, så jeg behøver ikke slås så meget med de engelsksprogede artikler. Det spiller også en rolle, at min søn nu er blevet så stor, så jeg har fået mere tid at gøre godt med. Men ellers vil jeg sige, at det vigtigste er lysten. Man skal virkelig have lyst til at læse igen og være motiveret, for der er meget at læse. Det nytter ikke, hvis man kun føler sig forpligtet til det. Jeg får ikke ekstra fri til at læse, så påskefe-

rien skal bruges til at skrive opgave i. Hvis jeg fortsætter med et nyt modul, bliver det vidensorganisation. Jeg skal lige se, hvordan det går, når semestret er slut, men umiddelbart har jeg mest lyst til at tage det i direkte forlængelse.

Viden og indsigt giver ledelsesmæssig energi

Susanne Rømeling, vicedansbibliotekar på Lyngby-Taarbæk Kommunes Biblioteker, har formået at forene en travl lederstilling med et modul i kulturformidling

- I 2001 – 2002 gik jeg på Danmarks Biblioteksskoles Bibliotekslederuddannelse, som jeg var særdeles tilfreds med. Uddannelsesforløbet gav den teoretiske indsigt og det løft, som jeg havde håbet på. Det var en stor tilfredsstillelse sammen med en anden biblioteksleder fra holdet at fordybe sig i et særligt problemområde, da vi skrev projektopgave sammen. Projektopgaven har jeg senere haft glæde af i forbindelse med forandringsprocesser i mit daglige arbejde.

Så da der kom en mail fra Biblioteksskolen til os »gamle« kursister, om vi ville være interesserede i at fortsætte på den masteruddannelse, som skulle til at starte, og ét modul foruden den netop afsluttede lederuddannelse samt et afsluttende projekt ville kunne udgøre masteruddannelsen – ja, så var der ikke så meget at betænke sig på. Jeg havde prioriteret Kulturformidling og kulturplanlægning som mit andet modul, og jeg var heldig, at netop det modul blev

Niveauet på masteruddannelsen er højt og udfordrende

Trine Sand Bjerrum

Uddannelsesforløbet gav den teoretiske indsigt og det løft, som jeg havde håbet på

Susanne Romeling

Mæt af temadage og konferencer og følte behov for fordybelse og refleksion

Mai Aggerbeck

Når der så kommer teori på, så får man mange aha-oplevelser, der er med til at skabe sammenhæng

Bente Dahl Rathje

Trine Sand Bjerrum

Susanne Romeling

Mai Aggerbeck

Bente Dahl Rathje

udbudt i 2003. Havde det ikke været de to moduler – ledelse og kulturplanlægning – havde jeg næppe været interesseret. – At forbinde en travl lederstilling med et studieforløb er et valg og en prioritering, jeg har taget, fordi jeg tror, at teoretisk viden og indsigt giver en ledelsesmæssig energi og er personligt udviklende – og så er det jo dejligt, at ens arbejdsplads og familie også ser sådan på det!

Mæt af temadage og konferencer

Mai Aggerbeck er ansat på cvu vita – Ergoterapeut- og Fysioterapeutskolen i Holstebro. Hun var blevet møt af temadage og konferencer og følte behov for fordybelse og refleksion

– Jeg er ansvarlig for biblioteket og Center for læringsressourcers daglige drift og udvikling. Biblioteket er, med henblik på integration i uddannelsesmiljøerne, organiseret i en teamstruktur, hvor jeg er koordinator for tre læringsteam. Derudover har jeg undervisning i litteratur- og informationssøgning i tæt tilknytning til faget og sammen med underviseren. Undervis-

ningen planlægges løbende i samarbejde med teamene. Skolerne har en fremsynet og velvillig ledelse, der ser meget positivt på den enkeltes kompetenceudvikling, blandt andet ud fra de nye krav, der stilles som følge af omlægning af uddannelserne, men også med henblik på de krav, der stilles i fremtiden.

Betingelserne er meget gode med timereduktion og delvis vikardækning, betaling af uddannelse, rejser og undervisningsmateriale. Ledelsen påskønner, at medarbejderne vil videreudanne sig, og anerkender, at det tager tid. Min motivation for at komme i gang har været stor, især har jeg efter det sidste jobskifte følt behov for en større teoretisk indsigt i faget. Derudover var jeg nået til et mætheds punkt med hensyn til konferencer og temadage, og havde lyst til mere fordybelse og rum for refleksion. Jeg har afsøgt markedet for andre (tværfaglige masteruddannelser), men var ikke i tvivl, da denne master blev udbudt.

– Det er svært at spå om fremtiden, og hvilke kompetencer, der er behov for i fremtidens bibliotek, men bibliotekarens rolle er i stadig udvikling. Det, jeg føler, jeg har brug for i mit nuværende arbejde, er blandt andet en dybere indsigt i brugerens tilgang til læringsressourcerne, og i forlængelse af det, mere viden om videnstyring, -strukturering og -organisering – især med henblik på facilitering og formidling.

Konkret har de forskellige undersøgelser og forskningsresultater om brugernes søgeadfærd givet en indsigt, jeg kan bruge i min undervisning. Det samme gælder teorier omkring brugergrænseflader og usability, taksonomier og indekseringsstrategier, der også kan være en støtte i opbygningen af faglige hjemmesider. Mit mål er at gennemføre hele masteruddannelsen uden pause.

Teorien bliver levende, når man kan matche forskningen med den praktiske virkelighed – den bygger bro til de daglige funktioner, samtidig med at funktionen ses i et større perspektiv – og fra helt nye vinkler.

– Uddannelsen er meget professionelt og veltilrettelagt opbygget på hinanden sammenhængende seminarer. Eneste minus er den meget lange togtur tilbage til Vestjylland lørdag aften!

Aha-oplevelser

– Biblioteker ændrer sig hele tiden, derfor har jeg haft behov for mere teori, behov for at få fyldt på igen! Udtalelsen kommer fra Bente Dahl Rathje, der er bibliotekschef på Danmarks Blindebibliotek, og uddannet fra biblioteksskolen i 1979. Bente Dahl Rathje nyder godt af, at arbejdspladsen betaler for hendes masteruddannelse ud fra den indstilling, at jo mere kompetente medarbejdere, jo bedre bliver arbejdspladsen. Hun valgte at starte med modulet om kulturformidling og kulturplanlægning.

– Lige i starten er det hårdt at skulle lære at læse igen, man skal virkelig trænge til det, og det er også vigtigt at have familiens opbakning. Men det er en stor gave at få lov til at sidde på skolebænken igen. Det hele er så veltilrettelagt, og vi bliver præsenteret for så mange dygtige og vidende per-

soner. Det spændende er jo, at de tendenser, der er i samfundet, afspejles i vores daglige arbejde. Og når der så kommer teori på, så får man mange aha-oplevelser, der er med til at skabe sammenhæng. Der er faktisk sket det for mig, at jeg læser aviser og ser medier på en helt anden måde, end jeg gjorde før, så uddannelsen betyder også rigtig meget for mig personligt. Bente Dahl Rathje regner med at forsætte på et nyt modul i umiddelbar forlængelse af det, hun er i gang med, for at tage uddannelsen som et samlet forløb. Helst ville hun have kastet sig over noget med ledelse, men da det ikke bliver udbudt nu, vælger hun et modul om det lærende samfund. Hun har allerede valgt emnet for sin opgave: Det digitale biblioteks rolle i info-samfundet. Vel at mærke med fokus på andet og mere end brugernes informationsbehov. Bente Dahl Rathje vil også se nærmere på brugernes behov for sociale og underholdende oplevelser på biblioteket.

Masteruddannelsen til efteråret

Til efteråret starter tre nye moduler på Biblioteksskolens masteruddannelse: 1) Biblioteker og læring, 2) Vidensorganisation og 3) Videnstyring.

Biblioteker og læring

Faglige koordinatore på modulet om biblioteker og læring er Annette Skov og Camilla Moring. Modulet sætter fokus på de uddannelsesmæssige og pædagogiske udfordringer, som bibliotekerne står overfor. I en foranderlig verden, hvor kvalifikationskravene ændrer sig konstant, er læringssituationer, der fremmer den enkeltes evne til kritisk tænkning, læring og problemløsning, vitale. En forståelse af informationskompetencebegrebet som evnen til at finde, evaluere og anvende information vil have en central plads på modulet, ligesom bibliotekets rolle i relation til læringens forskellige rum vil blive belyst. Med udgangspunkt i teorier om læring og pædagogik behandles for eksempel centrale spørgsmål som:

- Hvordan kan biblioteket medvirke til at understøtte de studerendes læreprocesser, både i det sociale og i det virtuelle rum?
- Hvordan kan studier af informationsøgeadfærd bidrage til at kvalificere bibliotekernes brugerundervisning?

- Hvordan kan undervisningen imødekomme forskellige læringsstile og intelligenser?
- Hvordan kan informationskompetencebegrebet i al sin kompleksitet integreres i undervisningen?
- Hvordan kan biblioteket fremme samarbejdet med de øvrige interessenter i de studerendes/elevens læring?
- Hvordan evaluerer man studerendes/elevens informationskompetence og bibliotekets brugerundervisning?

Vidensorganisation

Marianne Lykke Nielsen er koordinator på modulet om vidensorganisation. Her ligger fokus på udvikling og evaluering af systemer til vidensorganisation. Hensigten er at sætte den studerende i stand til at udvikle systemer, der kan operere på brugernes vilkår. Systemer, som tager hensyn til brugerkaraktistika og til det domæne, som brugerne arbejder indenfor: til dokumenttyper og -genrer, informationsbehov, informationssøgeadfærd, brugen af information samt brugernes kognitive, sociale, sproglige og kulturelle karakteristika. Der tages udgangspunkt i teorier og metoder for systemanalyse- og design, og der lægges vægt på at præsentere metoder, der giver indsigt og forståelse for brugerne og det domæne, som de opererer i. Det er vigtigt, at systemerne udnytter og er tilpasset de eksisterende informationsteknologiske muligheder, hvorfor også web-teknologi (metadata, XML, det semantiske net), automatisk indeksering og automatisk kategorisering behandles. Endelig vil kurset se på tilgange og metoder til analyse og evaluering af vidensorganiserende systemer. Målet er at kvalificere den studerende til at arbejde analytisk og metodisk med teoretiske og praktiske problemstillinger i forbindelse med vidensorganisation for herigennem at kunne bidrage til udvikling og evaluering af nye eller eksisterende vidensorganisationssystemer. Modulet indeholder blandt andet følgende elementer:

- Teorier om vidensorganisation og indeksering
- Systemer til vidensorganisation
- Sproglige problemstillinger, herunder fagsprog
- Metoder til konstruktion af vidensorganiserende systemer
- Evaluering af vidensorganiserende systemer

Videnstyring

Trine Schreiber er koordinator på modulet om videnstyring. Videnstyring sætter fokus på aspekter i forbindelse med at styrke organisationens håndtering af information, viden og læring. På den ene side kan de organisatoriske aspekter sætte væsentlige rammer for for eksempel medarbejdernes informationsadfærd og læreprocesser. På den anden side er det også vigtigt at indse, at informationsadfærd og læreprocesserne vil have afgørende indflydelse på organisationens fremtidige udviklings- og forandringspotentiale. Det er derfor nødvendigt at problemstillingen vender begge veje. Emnet har således forankring i såvel biblioteks- og informationsvidenskab som organisations- og ledelsesteori. Modulet behandler centrale spørgsmål om for eksempel:

- Hvordan er organisationens forståelse af viden og information afgørende for deres udnyttelse af denne ressource?
- Hvordan kan organisationen træffe beslutninger om en informationspolitik med en omverden, som er særdeles kompleks?
- Hvordan kan organisationen understøtte innovation?
- Hvordan kan man evaluere videnstyringsaktiviteter?
- Hvordan kan man motivere medarbejdere til at skabe, dele og anvende viden?
- Hvordan kan man skabe en viden-delning, som svarer til de eksisterende informationsbehov?

Læs eventuelt mere om masteruddannelsen på denne adresse:

www.db.dk/studievejl/Masterudd.htm

Nationalbibliografi og netpublikationer

I forlængelse af debatten om dynamiske referenceværker i nationalbibliografien, en kommentar til Harald v. Hielmcrones artikel i sidste nummer af DF Revy.

Af Kirsten Waneck

Harald v. Hielmcrone repeterer Kulturarvudvalgets anbefaling af at alle værker på Internettet – ikke kun de dynamiske – skal registreres automatisk. Den anbefaling har DBC ved flere lejligheder udtrykt sin uenighed i, da anbefalingen er udtryk for en yderst forenklet måde at angribe problemerne omkring registrering af netpublikationer på.

Kirsten Waneck
Direktør, Datadivisionen
Dansk BiblioteksCenter as
kw@dbc.dk

Det er nu ikke den problemstilling, der er mit ærinde i denne kommentar. Det er derimod de synspunkter der gives udtryk for i artiklen med hensyn til definitionen på nationalbibliografien og dens formål.

Harald v. Hielmcrone skriver at det for pligtafleveringen og den dermed forbundne nationalbibliografiske registrering altid har været et grundlæggende princip at indsamlingen og procedureerne for den videre behandling af materialet, herunder registrering, er baseret på formelle kriterier. Hans følgeslutning er: Nationalbibliografisk selektion og registrering kan kun ske efter objektive principper, selektion og registrering af netpublikationer kan kun ske efter subjektive principper, altså kan der ikke ske nationalbibliografisk registrering af netpublikationer.

Det er rigtigt at udvælgelse til nationalbibliografien overvejende finder sted i henhold til objektive kriterier (fx sidetal i bøger, tilgængelighed gennem boghandelen...). Men der er også et nærliggende eksempel på at det ikke altid er tilfældet. Udvalget af de tidsskrifter og aviser, der indekseres til Dansk artikelindeks, sker ud fra andre kriterier. I Nationalbibliografiaftalen er fastlagt en ramme for hvor mange tidsskrifter og aviser der skal indekseres. Det betyder at ikke alle tidsskrifter og aviser kan indekseres, og der anlægges derfor subjektive vurderinger gående på relevans og kvalitet når der selekteres til Dansk artikelindeks. Det kan

naturligvis give anledning til debat, tænk blot tilbage på diskussionen om ophør af indeksering af de såkaldte provinsaviser til Dansk artikelindeks i slutningen af 1980'erne. På artikelområdet er der altså fastlagt en ramme for hvor omfattende man (Staten) ønsker at den nationalbibliografiske registrering skal være. En model som efter min opfattelse er relevant at se på i forhold til netområdet.

Det andet synspunkt Harald v. Hielmcrone fremfører, er at hvis der er behov for en selektion og registrering af dynamiske netpublikationer – hvad han ikke afviser – af hensyn til bibliotekernes daglige referencearbejde kan det ikke være en nationalbibliografisk opgave. Det må så være en "bibliotekskatalogiseringsopgave" som folkebibliotekerne kan anmode DBC om at løse mod betaling.

Man kan altid diskutere hvor grænsen mellem den statsfinansierede nationalbibliografi og den kommunalt finansierede bibliotekskatalogisering går. Men Harald v. Hielmcrone efterlader indtrykket af at nationalbibliografien alene udarbejdes med et historisk sigte, altså med formålet at sikre eftertiden adgang til kulturarven via den nationalbibliografiske registrering. Det er selvfølgelig et vigtigt formål for et lands nationalbibliografi. Men, som Dorte Nielsen og Inger Heyerdahl-Jensen også gør opmærksom på i deres artikel i DF Revy nr. 1, har nationalbibliografien også et nutidigt anvendelsesaspekt.

UNESCO og IFLA's rekommandationer for nationalbibliografier fra 1977 fastslår at nationalbibliografien, ud over den historiske funktion, har det praktiske formål at tilfredsstille nationens (nutidige) informationsbehov, at være værktøj for udvælgelse og anskaffelse af materiale, at være værktøj for litteratursøgning og at fungere som model for bibliotekernes katalogiseringer. De formål opfylder den nuværende danske nationalbibliografi på smukkeste vis.

IFLA's seneste rekommandationer for nationalbibliografier, Københavner rekommandationerne fra 1998, anbefaler at en nationalbibliografis dækning omfatter hele den nationale publicering, altså også publikationer på nettet. Biblioteksstyrelsen har netop nedsat en arbejdsgruppe som skal beskæftige sig med registrering og formidling af danske net-ressourcer. Arbejdsgruppens rapport vil indgå i fastlæggelsen af en strategi for den nationale registrering af net-ressourcer, og arbejdsgruppen vil blive efterfulgt af en arbejdsgruppe, som skal beskæftige sig dybere med implikationerne for den nationalbibliografiske registrering. Resultaterne af arbejdsgruppernes arbejde vil vise om Danmark fortsat vil leve op til de internationale rekommandationer for nationalbibliografier.

Tidligere overbibliotekar ved Risø Bibliotek Eva Pedersen 1922 – 2004 **Nekrolog**

Af Birgit Pedersen

Birgit Pedersen
Overbibliotekar
Risø Bibliotek

Afdelingen for Informationsservice
birgit.pedersen@risoe.dk

Eva Pedersen døde den 3. februar, 81 år gammel.

Eva var uddannet folkebibliotekar, men hendes karriere blev inden for fag- og forskningsbiblioteker. I årene 1947 – 1957 opholdt hun sig i USA hvor hun blandt andet arbejdede som bibliotekar ved Dun & Bradstreet. Da hun kom tilbage til Danmark, arbejdede hun først som bibliotekar hos Kann Rasmussen og derefter på Risø Bibliotek. I 1965 blev hun overbibliotekar på Risøs bibliotek, en post hun havde til hun i 1987 gik på pension.

Udviklingen af Risø Bibliotek var en hjertesag for Eva. Hun var en målrettet og respekteret leder, som satte en stor ære i at biblioteket gav en høj service til Risøs forskere så de hurtigt fik al den information de havde brug for i deres forskning. Det forudsatte et meget tæt samarbejde mellem forskerne og bibliotekspersonalet. Eva var således med til at grundlægge den tradition for tæt samarbejde som har været så afgørende for udviklingen fra en ren biblioteksfunktion til i dag at være Risøs kompetencecenter for information, kommunikation og IT-anvendelse.

Selvom edb/IT aldrig blev noget Eva kom til at mestre personligt, var hun meget tidligt opmærksom på de muligheder ny teknologi gav i biblioteksarbejdet og i hele vidensformidlingsprocessen. Det var faktisk lidt revolutionerende da Eva i 1968 kunne annoncere at Risøs tidsskriftliste

nu blev skrevet på en hulstrimmel, som blev indlæst i en GIER-regnemaskine, der skrev oversigten ud på en lineskriver!

Eva var også tidligt optaget af erhvervslivets informationsbehov, og det var nok hendes arbejde i de private virksomheder Dun & Bradstreet og Kann Rasmussen der var baggrunden herfor. I 1969 var hun med til at starte udgivelsen af Dansk Teknisk Litteraturselskabs ”Fører for firmabiblioteker”, og hun blev senere hovedredaktør af vejviseren. Det var en oversigt over danske firma- og forskningsbiblioteker med tekniske og økonomiske specialer, og den var et udtryk for et ønske om at øge erhvervslivets forståelse for faglitteraturens betydning og for at fremme kontakten mellem offentlige biblioteker og erhvervslivet.

Eva var også på banen da der i 60’erne blev en voksende erkendelse i den vestlige verden af betydningen af at følge med i den russiske litteratur. Mange videnskabsmænd havde begået den fejl at tro at den russiske forskning var langt bagud. Erkendelsen af betydningen af russisk litteratur førte blandt andet til ”cover-to-cover”-oversættelser af russiske tidsskrifter og til oprettelsen af European Translations Centre, som indsamlede oversættelser af enkelt-artikler. For en forskningsinstitution som Risø var adgang til russisk litteratur af meget stor betydning, og Eva Pedersens engagement heri førte til at DTC – Danish Translations Centre – fik til

huse på Risø Bibliotek og at biblioteket i mange år udgav en årlig fortegnelse over oversatte tidsskrifter. Og i øvrigt at biblioteket i mange år selv havde en russisk translør ansat.

Eva var i det hele taget meget opmærksom på behovet for internationalt samarbejde for at opnå den mest effektive informationsudveksling. Allerede i 1967 indgik Risø Bibliotek (dengang Atomenergikommissionens bibliotek) en samarbejdsaftale med den amerikanske atomenergikommission om udveksling af information om atomenergilitteratur. Denne aftale blev fulgt op af internationale aftaler om opbygning af energiinformationssystemer og er baggrunden for at Risø Bibliotek i dag på Energistyrelsens vegne deltager i opbygningen ETDE World Energy Base (<http://www.etde.org/etdeweb/>).

Evas faglige indsats var stor, og hendes virke har sat sig tydelige spor.

Jeg lærte Eva meget godt at kende og ved også at hun var et menneske med stor medfølelse og altid parat med hjælp når der var brug for det.

Æret være hendes minde.

DEFNet – ny tidsskriftservice via deff.dk

Af Anette Schneider

DEFNet er en ny tidsskriftservice der bliver tilgængelig via deff.dk. Der har gennem de sidste år været adgang til de elektroniske tidsskrifter anskaffet af bibliotekerne via DEF-licenserne. Denne liste har der længe været et ønske og et behov for at forbedre. I december måned 2003 indgik DEF sekretariatet derfor en aftale om køb af TDNet. DEFNet som servicen er blevet kaldt, vil blive tilgængelig via Deff.dk den 1. april 2004.

Anette Schneider
Projektkonsulent
Biblioteksstyrelsen
asc@bs.dk

DEFNets hovedsigte er en ”quick and easy access” til nye tidsskriftartikler. DEFNet tilbyder en samlet indgang til bestanden af elektroniske tidsskrifter købt via DEF-licenserne. Bibliotekerne kan vælge at købe abonnement og selv lægge andre elektroniske titler ind og også lave links til institutionens egne papirtidsskrifter.

Formål

Formålet med købet af DEFNet har primært været at få etableret en samlet tidsskriftliste der er lettere at administrere, lettere vedligeholdelse af tidsskrifttitler og adgange og give mulighed for genbrug af fællesdata. Sekundært vil det også give mulighed for at de biblioteker der måtte ønske det, kan få deres egen adgangsvej til egne elektroniske og trykte abonnementer.

TDNet

TDNet er et tidsskriftstyringssystem bestående af tre dele:

- Journal-managementsystem
- Searcher / Analyzer
- Tour (URL resolver)

Journal-managementsystemet i DEFNet tilbyder en samlet alfabetisk indgang til et konsortiums bestand af elektroniske tidsskrifter. Herudover kan konsortie-deltagerne trykte såvel som elektroniske bestand af tidsskrifter tilføjes. Fra DEFNet linkes til indholdsfortegnelserne hos de forskellige udbydere og hvis man ikke har abonnement til den fulde tekst, er der mulighed for pay-per-view eller dokumentlevering.

Searcher / Analyzer er inkluderet i DEFNet hvis man er abonnent. Dette er et analyseværktøj hvor det enkelte bibliotek har mulighed for at lave samtidig søgning i en række databaser, tidsskriftbaser, Internettet og bibliotekets opac. Man kan herefter indsnævre og analysere resultatet, hvis ønskeligt. Tour er en Open URL-Resolver, og er et tilkøb som bibliotekerne kan vælge. Tour er TDNets svar på SFX. Et meget simpelt og let håndterligt system, som bibliotekerne selv kan sætte op, eller bede TDNet om at gøre. Tour kan umiddelbart implementeres hos interesserede biblioteker. Tour er naturligvis kun brugbar ved databaser der bruger Open URL.

Muligheder

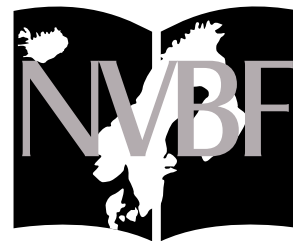
Umiddelbart vil ingen af de biblioteker der bruger den nuværende tidsskriftliste, mærke forskel. Selvfølgelig er der forskel i grænseflade, udseende med videre, men funktionaliteten vil være den samme. Til gengæld er der forbedrede muligheder i DEFNet. Der bliver mulighed for at søge på andet end tidsskrifttitel, for eksempel også forfatter, artikeltitel og ISSN. En forbedring er også at der vil være oplysninger om beholdning på posterne. Der vil være to forskellige muligheder i DEFNet, som abonnent og som ikke-abonnent. Ikke-abonnenter vil have de samme funktioner som i den nuværende liste. Der hvor der bliver forbedrede fordele, er hvis man ønsker at deltage som abonnent. Her vil der være mulighed for en række slutbruger faciliteter, alert-services, tilretning

af udseende, eget logo, eget klassifikationssystem, mulighed for at få institutionens øvrige elektroniske og eventuelt også institutionens papirtidsskrifter med i listen. Via administrationsmodulet kan de involverede biblioteker selv opdatere URL'er, indsætte noter om for eksempel passwords. Alert-service kan oprettes, og der søges i de sidste tre årgange. Alerts er ikke begrænset til egen institutions tidsskrifter, men omfatter hele basen af tidsskrifter. Dybere søgninger skal ikke foretages via DEFNet, men skal foretages via Searcher / Analyzer eller via forlagernes søgemaskiner.

I DEFNet er der – for alle – mulighed for:

- Adgang til institutionens tidsskrifter via DEF-licenserne
- Adgang til fuld tekst for institutionens egne fuldtekst abonnementer
- At købe artikler som der ikke er adgang til fra institutionen via pay-per-view
- Søgning i table-of-contents for en lang række tidsskrifttitler
- Både simpel og avanceret søgemulighed
- Emnesøgning ved hjælp af LC-emneord (Library of Congress klassifikations system).

NVBF studierejse til Canada og USA

Både folke- og forskningsbiblioteker i de nordiske lande har gennem de seneste år arbejdet på at udvikle digitale referencetjenester i form af »Ask a librarian«-services. Nogle har også introduceret chat-funktioner og SMS-tjenester. Som noget helt nyt ses chat-funktionen anvendt lokalt, eksempelvis på et universitets campus, hvor brugerne kan kommunikere med biblioteket direkte fra enhver PC på campus-området. Servicen har vist sig at være populær også for brugere som allerede befinder sig i biblioteket, men som af en eller anden grund ikke bryder sig om at henvende sig »face-to-face« eller som ikke vil forlade sin plads der så kan blive overtaget af en anden bruger imens. NVBF planlægger derfor en studierejse som først og fremmest skal give delta-

gerne anledning til at deltage i konferencen »The Virtual Reference Desk« (VRD) som i år afholdes d. 8. – 9. november i Cincinnati, Ohio, <http://www.vrd.org/>. VRD konferencen er blevet afholdt årligt i USA siden 1999 og har ry for at være af høj kvalitet. For at se på forskellige reference-services i praksis, besøger vi før konferencen Ottawa og Toronto i Canada og ser på den canadiske model for digitale referencetjenester »Virtual Reference Canada« med besøg på National Library of Canada, University of Toronto Library, Toronto Public Library mm.

Efter konferencen besøges bl.a. Ohio State University Library i Columbus, Ohio, hvorefter der flyves til New York. Her bliver der to dage med biblioteksbesøg

på bl.a. Rutgers University Library og en weekend til eget program.

Rejsens program planlægges i samarbejde med formanden for IFLA's sektion for referencearbejde Annsofie Oscarsson, Umeå universitetsbibliotek.

Rejsedatoerne bliver formentlig 2. - 15. november. Så snart program, deltagerpris mv. er klar, bliver det publiceret på NVBF's hjemmeside og udsendt på de nordiske postlister. Dette er altså blot en forhåndsorientering, men interessetilkendegivelse er mulig til undertegnede allerede nu.

Poul Erlandsen

NVBF

Danmarks Pædagogiske Bibliotek
poer@dpu.dk

DF's Forum for Fjernlåns **majmøde**

Tirsdag d. 25. maj 2004
Syddansk Universitet
Odense

FORELØBIGT PROGRAM

09.30	Ankomst – Kaffe/te + brød
09.50	Velkomst
10.00	Open Archives (Lars Bjørnshauge)
10.45	Licenser og fjernlån (Ingbritt Butina)
11.15	Pause
11.20	Copyright for e-journals (Anette Schneider)
11.40	Copyright for e-journals (Harald von Hielmcrone)
12.00	Frokost
13.00	844 fjernlånsbrugere (Niels Ole Pors)
13.45	OC Infoline (Irene Stadsgaard)
14.00	Statistik (Aase Lindahl)
14.30	Kaffe
14.45	Kørselsordning (Jonna Holmgaard Larsen)
15.15	Netpunkt ny version (Anders-Henrik Petersen)
15.45 – 16.00	Afslutning

TILMELDING

Senest tirsdag d. 27. april
til DF's sekretariat

PRIS

450,- kr. for medlemmer af DF
550,- kr. for ikke medlemmer

MØDEKALENDER

APRIL	19. – 20.	Helsingfors	The Challenge of the Electronic Environment to the Organization of Knowledge. An International Seminar on Subject Access to Information Yderligere oplysninger: http://pro.tsv.fi/stks/
	22.	Århus	Kollokvium om personlig videnstyring. Yderligere oplysninger: www.hba.dk/pkm
	26. – 28.	Lund	2nd Nordic Conference on Scholarly Communication Theme: Towards a new publishing environment Yderligere oplysninger: http://www.lub.lu.se/ncsc2004 .
MAJ	13. – 16.	Kuopio	2nd International Conference on Repository and Storage Libraries. Preserving and, Finland Maintaining Availability of Print Materials. The Role of Repositories Yderligere oplysninger: www.nrl.fi/kuopio2/conference.htm
JUNI	25.	Odense	Forum for Fjernlån afholder majmøde. Se annoncering på side 26
	07. – 08.	Reykjavik	At skabe organisationer med mennesker i centrum NVBF's forårskonference. Yderligere oplysninger: www.bokis.is/nvbf2004/ .
JUNI/JULI	28. – 02.	Torshavn	Nordisk sommerskole arrangeret af NORDINFOLit og Færøernes Landsbibliotek. Yderligere oplysninger: www.flb.fo/sommerskole
	29. – 02.	Skt. Petersborg	LIBER 33rd Annual General Conference Tema: Integrating Europe! New Partnerships Across Old Borders Yderligere oplysninger: www.kb.dk/liber .
JULI	8. – 9.	Göttingen	Möglichkeiten und Verfahren der Retrodigitalisierung Yderligere oplysninger: www.initiativefortbildung.de/
AUGUST	22. – 27.	Buenos Aires Argentina	70th IFLA General Conference and Council Tema: Libraries: Tools for Education and Development Yderligere oplysninger: www.ifla.org .
SEPTEMBER	01. – 03.	Aalborg	12. NORD I&D konference Temaer: Vidensorganisation, videndeling, læring, virksomhedsinformation Yderligere oplysninger: www2.db.dk/NIOD
	09. – 10.	Roskilde	DF's 27. årsmøde
SEPT/OKT	29. – 01.	Trondheim	6th Nordic NVBF Interlending Conference Yderligere oplysninger: www.dpb.dpu.dk/nvbf/nvbf.html
NOVEMBER	02. – 15.	Canada	NVBF studierejse med temaet Digitale referencetjenester. Se omtale på side 26.

Fra Baglinjen

Det Danske Center for Internationale Studier og Menneskerettigheder (DCISM) har åbnet nyt bibliotek på Christianshavn

Da DCISM i februar inviterede til åbningen af biblioteket skrev vi, at det ikke er hver dag der åbner et nyt bibliotek i Danmark. Det er ganske vist sandt, men så nyt er biblioteket dog heller ikke, da det er opbygget med udgangspunkt i personale og samlinger fra en række nu nedlagte institutioner. Men godt og nyt er det måske, at der er tænkt plads i rum og penge til at genskabe og bære kompetencer og samlinger videre.

DCISM er en "selvejende institution", men har mange lighedspunkter med en sektorforskningsinstitution. Ingen undervisning, desværre, til gengæld en hel del udredningsopgaver, og potentielt en tæt kontakt med offentlig administration, beslutningstagere og politikere. Udover DCISM's egne over 200 interne brugere opfatter vi studerende og undervisere på højere læreanstalter som oplagte brugere. Og hertil kommer også fx ministerier, styrelser, forsvaret, erhvervslivet og medierne. En stor og broget skare, som ikke kan betjenes på én formel. Vi vil gerne spille en aktiv rolle, gerne i fastere rammer eller forløb i samarbejde med uddannelsesinstitutionerne, og vi vil gerne oprette fora med regelmæssige arrangementer og dialog med brugere. DCISM biblioteket kan måske forekomme som en diffus størrelse eller som et "mini-KB", som dækker alt. Begge dele er forkert. Vi er et niche-bibliotek, et nyttigt supplement på en række fagfelter som i dag mere og mere hæftes sammen på tværs. Både i forskning og politik; udenrigspolitik, internationale

relationer i meget bred forstand, og den mere snævre udviklingspolitik. Altsammen gennemsyret af hensynet til både nationalt og internationalt at integrere menneskerettighedsaspektet. DCISM kan både levere landeinformation og være en vigtig indgang til vigtige forskningsmiljøer uden for eller på kanten af den gængse universitetsverden. Forskningsmiljøer som nærmest per definition søger at gå på tværs og skræve over fag og discipliner.

DCISM Biblioteket skal fuldt integreres i det danske biblioteksvæsen og lånesamarbejde og vil søge at udvikle nye services, og har da ambitioner om at deltage fx i udvikling af fagportaler på nogle af DCISMs fagfelter. Vi har en god størrelse! Vi er store nok til at selv sætte en dagsorden og bidrage med noget reelt til biblioteksbetjeningen i Danmark. Og vi er stadigvæk små nok til at rodnettet kan holdes i form via den daglige kontakt med brugerne. Vi vil forsøge at undgå elfenbenstårnet: Fx er vi allerede i kontakt med Christianshavns lokale bogpustere fra Chesters Bogcafe i Strandgade og Christianshavns Bibliotek i Lagkagehuset om mulige fælles projekter. Vi har vores eget lille oversættelsesprogram kørende hvorefter konkurrence altid, ... næsten altid, bliver oversat til samarbejde.

En kort beskrivelse af DCISM er nok nødvendig. Regeringsskiftet i november 2001 og de følgende lukninger af råd og nævn betød et farvel til Dansk Udenrigspolitisk Institut, Center for Udviklingsforskning,

Center for Freds- og Konfliktforskning, Dansk Center for Holocaust- og Folkebrudsstudier og Det Danske Center for Menneskerettigheder, og sparekrav førte til at bibliotekerne i Udenrigsministeriet og på Danidas træningscenter blev lukket i ekspresfart. I maj 2002 vedtog Folketinget at etablere Det Danske Center for Internationale Studier og Menneskerettigheder (DCISM), opbygget omkring to institutter: Dansk Institut for Internationale Studier og Institut for Menneskerettigheder. Bibliotekerne fra fire af de fem institutioner samt de to UM-samlinger medgår nu i DCISM Biblioteket, som rummer mere end 100.000 bind og over 1.000 tidsskrifter. Kun ét af bibliotekerne var et egentligt offentligt bibliotek med udlån og fuld deltagelse i det danske bibliotekssamarbejde. Loven om DCISM siger, og godt for det, at DCISM Biblioteket skal fungere i henhold til biblioteksloven. Det indebærer, at de tidligere mere svært tilgængelige samlinger er blevet samlet på eet sted, i en base, og at langt de fleste materialer nu er til rådighed for offentligt udlån. Så der er tale om et nyt bibliotek.

DCISM har efter en temmelig fortunlet start endnu ikke fundet sit endelige ståsted, men vi vover gerne pelsen og vil ønske velkommen.

Svend Erik Lindberg-Hansen
Bibliotekschef
Dansk Center for Internationale Studier og Menneskerettigheder